

STIKONFERANSEN

Tromsø
28.- 29. mars

2023

PROGRAM SAMMENDRAG AV KONFERANSEINNLEGG DELTAKERLISTE

– Scandic Ishavshotell –

STIKONFERANSEN 2023 arrangeres av
Den Norske Turistforening og Friluftsrådernes Landsforbund
i samarbeid med Miljødirektoratet, Troms og Finnmark
fylkeskommune, FNF Troms, Tromsø kommune,
Ishavskysten Friluftsråd og Troms Turlag

VELKOMMEN

Det er en stor glede å ønske velkommen til STI-konferansen i Tromsø – den første STI-konferansen i Nord-Norge, og den femte STI-konferansen totalt. Og da skulle det bare mangle at vi ikke la STI-konferansen til denne landsdelen. For stiene er like viktige over hele landet. Likevel er ikke stiene og stiarbeidet det samme over alt i Norge. Naturen er forskjellig, klima og andre utfordringer varierer fra landsdel til landsdel og det er ulikheter i friluftslivskulturen. Programmet her i Tromsø domineres derfor av innledere fra landsdelen. Vi er overbevist om at det er viktig. Det gir oss en unik mulighet til å utveksle kompetanse og erfaringer – til å lære av hverandre og på den måten utvikle stiarbeidet.

Koronapandemien gjorde at forrige STI-konferanse måtte arrangeres digitalt. Det er derfor ekstra hyggelig at vi nå kan invitere til fysisk konferanse igjen. For på samme måte som det er stor forskjell på å gå en sti sjøl framfor å se vakre stier på skjerm, er det noe helt annet å være sammen i et døgn på STI-konferanse framfor å høre det samme foredraget aleine foran hver vår skjerm. Vår oppfordring er derfor: Gjør det samme som på stien - Si «hei» til fremmede. Spør hvor de kommer fram og hvor de skal. Hør om kartet stemmer, om stien er godt merka og hvilke planer de har for å nå fram til målet.

For to år siden jubla vi fordi folk brukte stiene mye mere enn før. Vi trodde det gjaldt alle. Så feil kan en ta. Fire av ti barn var mindre ute og lekte, mens bare ett av ti var mere ute. De sosiale forskjellene i friluftslivsutøvelse økte. Det var de ressurssterke – de som hadde de grunnleggende friluftslivsferdighetene som tok naturen og stiene i bruk da samfunnet stengte ned. Lærdommen er at i tillegg til å ivareta arealer, styrke allemannsretten og tilrettelegge anleggene – dvs stiene – må vi stimulere til aktivitet. To dager etter denne konferansen legger regjeringa fram Folkehelsemeldinga der utjevning av sosiale forskjeller er et hovedpunkt. Vi håper regjeringa har funnet den rette stien til bedre folkehelse. Slagordet rett sti på rett sted som vi hadde som tittel på forrige konferanse, må også innebære at alle har rett til å ha sin sti. En sti i nærmiljøet som gir forankring i livet – der vi henter fysisk og psykisk styrke. Og av og til møter noen ukjente vi kan smile og si hei til.

STI-konferansen har hatt omtrent de samme målene hver gang. Vi skal sette stien på dagsorden, styrke faglig grunnlag og forståelse. Videre skal vi styrke samarbeidet mellom alle som har ansvar for stier. Vi skal ta opp stiens rettsgrunnlag og hvordan vi kan ivareta stien i plansammenheng. I år setter vi særlig fokus på klimatilpasning og sikkerhet langs turruter. Det kan vi gjøre takket være et fantastisk knippe av innledere. Stor takk til dere! For å finne fram til disse har vi hatt god hjelp av konferansekomiteen - fra Miljødirektoratet, Troms og Finnmark fylkeskommune, FNF Troms, Tromsø kommune, Tromsø Turlag og Ishavskysten Friluftsråd. Takk til dere – og velkommen til alle!

For arrangørene
Anne-Mari Planke (DNT) og Morten Dåsnes (FL)

INNHold

Velkommen	s 2
Innhold	s 3
Program tirsdag 28. mars	s 4
Program onsdag 29. mars	s 5
Klima- og miljøministerens åpningsinnlegg. Espen Barth Eide	s 6
Turruter i nord. Tine Marie Valbjørn Hagelin, Ishavskysten Friluftsråd	s 7
Tilrettelegging i verneområdene Pekka Sulkava, metsähallitus	s 8
Hvilken sti fører oss til målet? Rune Benonisen. Nasjonalparkforvalter	s 9
Hvordan ivareta stiene i et konglomerat av planer og Overivrige tilretteleggere. Wenche Pedersen, Senja kommune	s 10
Gir differensiert tilrettelegging gode friluftslivsopplevelser for alle i Ånderdalen nasjonalpark? Ingve Birkeland, nasjonalparkforvalter Ånderdalen nasjonalpark	s 11
Status og videre planer for ferdselsåreprosjektet. Ingunn Limstrand. Miljødirektoratet	s 13
Samarbeid om turruter gir resultater. Tore Abelvik. Kartverket	s 14
Klimaendringer som treffer oss – Hvordan klima- og miljøendringer Påvirker stivandring. Halvor Dannevig. Vestlandsforskning	s 15
Når flommen treffer stien. Christine Myrseth. FNF Troms	s 16
Klimatilpasning av stien. Ingeborg Wessel Finstad og Siren Juliussen, DNT	s 17
Stiskulen. Snorre Stener. Miljødirektoratet	s 18
Vintertilrettelegging av stien. Henrik Romsaas. Tromsø kommune	s 18
Kyststi Jæren. Øystein Dahle. Jæren Friluftsråd	s 19
Bru eller klopp. Kristian O Stoll. DNT	s 21
Godt tilgjengelige turer. Helen Adamson. DNT	s 21
UT.no – Obs-varsler som verktøy. Trond Espen Haug. DNT	s 22
Betaling for bruk av norsk natur? Bente Lier. Norsk Friluftsliv	s 23
Trygge bruer i utmark – hvordan får vi det til? Kristian O Stoll, DNT Og Pål Tengedal, Troms Turlag	s 24
Tilrettelegging av turruter og stier i et samisk perspektiv. Marit Anne Bongo. Sametinget.	s 25
Postruta i Finnmark – Stiens kulturarv som kilde til samhold. Frida Marie Omma Jørgensen. Universitetet i Tromsø	s 26
Rörelsearvet: stigar och leder i hållbar och inkluderande kulturarvsförvaltning Daniel Svensson, Malmö universitetet	s 27
Avslutning. Dag Terje Klarp Solvang, DNT og Morten Dåsnes, FL	s 28
Deltakerliste	s 30

PROGRAM TIRSDAG 28. MARS

10.00 Registrering

11.00 Åpning v Dag Terje Klarp Solvang, DNT og Morten Dåsnes, FL

Møteleder: Dag Terje Klarp Solvang, DNT

Velkommen til Tromsø, varaordfører Marlene Berntsen Bråten

11.20 Åpningsforedrag, Klima- og miljøminister Espen Barth Eide

11.50 Turruter i nord. Tine Marie Hagelin, Ishavskysten Friluftsråd

12.10 Tilrettelegging i verneområdene. Pekka Sulkava, Metsähallitus (engelsk foredrag)

12.40 Hvilken sti fører oss til målet? Strategier for tilrettelegging i naturområder. Rune Benonisen, Nasjonalparkforvalter Reisa nasjonalpark

13.00 Lunsj og utstillingsbesøk

Møteleder: Morten Dåsnes, FL

14.30 Stiens rettsvern. Fredrik Holth, advokatfirmaet Holth og Winge

15.00 Hvordan ivaretas stien i et konglomerat av planer og overivrige tilretteleggere?

Wenche Pedersen, virksomhetsleder plan og utvikling, Senja kommune

15.30 Status og videre planer for ferdselsåreprosjektet. Ingunn Limstrand, Miljødirektoratet.

15.45 Samarbeid om turruter gir resultater. Tore Abelvik, Kartverket.

16.00 Utstillingsbesøk

17.00 Befaring

19.00 Middag

To befaringsmuligheter:

1. Fugletur, frammøte i resepsjonen 16.30.

Kontaktpersoner: Magne Vegard Hestem, Tromsø kommune og Tine Marie Hagelin, Ishavskysten Friluftsråd.

Velkommen til en vandring langs byens sjøkant hvor vi ser på sjøfuglene som hekker i bybildet. Vandringsen ender opp ved vårt urbane fuglefjell ved Tromsø Kunstforening. Her har kommunen, NINA og kunstnere sammen utviklet mobile fuglefjell som et hekke-tilbud til den utrydningstrua sjøfuglen krykkja. Flere våryre par av krykkja har sjekket inn på hotellet, så her kan vi nyte synet av den vakre fuglen på nært hold. Gode vintersko og ytterklær anbefales.

2. Løpetur, frammøte i resepsjonen 17.00

Kontaktperson: Henrik Romsaas, Tromsø Kommune

8 km guidet løpetur i rolig pratetempo langs Strandpromenaden fra sentrum via Sydspissen turvei og til magiske Telegrafbukta. Returen følger traseen til MSM Mørketidsløpet tilbake til sentrum. Brodder ikke nødvendig, men sko med god såle. Varighet ca 1 t.

PROGRAM ONSDAG 29. MARS

Møteleder: Ingunn Limstrand, Miljødirektoratet

08.30 Klimaendringer som treffer oss. Halvor Dannevig, Vestlandsforskning

09.10 Når flommen treffer stien. Christine Myrseth, Forum for natur og friluftsliv Troms

09.25 Klimatilpasning av stien. Ingeborg Wessel Finstad og Siren Skråmestø Juliussen, DNT.

09.45 Pause

10.00 Korte innlegg om tilrettelegging

- Stiskulen. Snorre Stener. Miljødirektoratet
- Vintertilrettelegging av stien. Henrik Romsaas. Tromsø kommune.
- Kyststi Jæren. Øystein Dahle, Jæren Friluftsråd
- Brubygging. Kristian Stoll, DNT Oslo og Omegn
- Godt tilgjengelige turer. Helen Adamson, DNT.
- UT.no - Obs-varsler som verktøy. Trond Espen Haug. DNT.

11.00 Betaling for bruk av norsk natur? Bente Lier, Norsk Friluftsliv.

11.15 Lunsj og utstillingsbesøk

Møteleder: Anne-Mari Planke, DNT

12.30 Ansvar og sikkerhet ved tilrettelegging av turruter. Anine Eitrem Landmark. Jurist.

13.00 Trygge bruer i utmark – hvordan får vi til det? Kristian O Stoll. Bruansvarlig brubygger i DNT, og Pål Tengedal, nevenyttig Brutilsyn i Troms Turlag.

13.30 Tilrettelegging av turruter og stier i et samisk perspektiv. Marit Anne Bongo. Sametinget.

14.00 Postruta over Finnmarksvidda. Frida Marie Omma Jørgensen. UiT Norges Arktiske Universitet

14.20 Rörelsesarvet: stigar och leder i hållbar och inkluderande kulturarvförvaltning. Daniel Svensson, Malmö universitet

15.00 Avslutning. Dag Terje Klarp Solvang, DNT, Morten Dåsnes, FL

15.30 Slutt

16.00 Møte for skiltleverandører

Klima- og miljøministerens åpningsinnlegg

Espen Barth Eide. Klima- og miljøminister

Regjeringen har som mål at alle kommuner har et nettverk av ferdselsårer til bruk for friluftsliv. Vi vet at dette er noe av det viktigste vi gjør for å bidra til at så mange som mulig deltar i friluftslivet. Miljødirektoratets ferdselsåreprosjekt er et viktig virkemiddel for oss for å bidra til dette.

Fotturer er den klart mest utbredte friluftslivsaktiviteten i Norge, med en veldig høy deltakelse. I 2021 var 82 prosent av befolkningen på fottur i fjell, skog eller utmark. Tar vi med turer i parker og natur i nærheten av hjemmet, blir tallet enda høyere. Dette understreker hvor viktig det er at vi utvikler stier og turveier for friluftslivet.

Det er viktig for regjeringen at det finnes turveger for alle, også for personer med nedsatt funksjonsevne. Derfor er vi opptatt av å også utvikle turveier med lav stigningsgrad. Jernbanelinjer har lav stigningsgrad, og kan utvikles til veldig brukervennlige turveier for bevegelseshemmede. De siste årene har vi støttet ombygging av flere nedlagte jernbanelinjer i Norge. Blant annet ble deler av Kragerøbanen åpnet opp som turvei i 2022, og Smaalensbanen i Vestby ble åpnet som turvei i 2021. Vi planlegger også flere andre slike turveier.

God tilrettelegging for stier og turveier kan også bidra i innsatsen mot klimaendringene. Vi har flere gode eksempler på at turveier er utviklet med mål om både å styrke friluftslivet og redusere privatbilismen. Tromsømarka er et godt eksempel; Et bynært friluftslivsområde, utviklet målrettet gjennom flere år til både friluftslivsområde og som transportåre for byens befolkning.

Det er viktig at tilrettelegging av stier og turveger gjøres med varsomhet, slik at tilretteleggingen ikke forringer opplevelseskvalitetene eller går ut over naturmangfoldet. I de fleste tilfeller er det fullt mulig å kombinere tilrettelegging av ferdselsårer og ivaretagelse av opplevelseskvaliteter og naturmangfold. Ofte vil en diskret skilting og merking være positivt. Likevel bør noen områder bevares uten tilrettelegging.

Klimaendringene gjør tilretteleggingen for friluftslivet mer krevende. Vi vil oppleve stadig flere hendelser der turveier vaskes ut, trær faller over stier eller broer ødelegges av flom. Derfor prioriterer vi gjennom ferdselsåreprosjektet å gi veiledning om hvordan stier og turveger kan tilrettelegges på en klimarobust måte.

Mange av stiene og turveiene i Norge har vært brukt i flere hundre år. Når vi lykkes i å formidle historien om disse eldgamle ferdselsårene langs dagens turveier, forsterkes turopplevelsen. Natur og kulturhistorie virker sammen. Det er mange gode eksempler på hvordan dette er gjort i dag, for eksempel langs det som var flyktningeruter mellom Norge og Sverige under krigen, langs Finnskogleden og Pilegrimsleden, og langs stiene i prosjektet Historiske Vandreruter.

Turruter i nord

Tine Marie Valbjørn Hagelin, Ishavskysten Friluftsråd

Se mot nord. I Troms kan man besøke et mangfold av varierte stier og ferdselsårer. Noen tar en til de høye toppene i Lyngsalpene, andre langt inn i de golde dalene eller langs fjæra til en forlatt boplass. Stiene forteller historiene om tidligere bruk av naturen og samtidig om hvordan vi i dag følger etter dem som gikk her før oss.

Ferdselsårene er mange og de vekker i dag en nysgjerrighet i oss. Kaldslettstien ligger 5 km sør for Tromsø og har vært i bruk i over 100 år. Stien går i et gammelt kulturlandskap som tar oss tilbake i tid. Tilbake til en tid hvor man brukte den jorda man hadde og gjorde det beste ut av det. Karret seg fast i landskapet som var ens levebrød. Levebrødet som i dag er en av Tromsø kommunes mest brukte stier til fjells.

Ishavskysten friluftsråd forvalter Kaldslettstien på vegne av grunneier og har de siste 9 årene forsøkt å lagt til rette for økt ferdsel på en bærekraftig måte. På 8 år har passeringene langs telleren på stien økt fra 1600 passeringer årlig til 18 500. Med Kaldslettstien som eksempel, tar foredraget dere med på en reise langs stiene i nord»

Tilrettelegging i verneområdene / Visitor management in protected areas

Pekka Sulkava. Chef för rekreatjonsanvändning / Manager, Outdoor Recreation and Visitor Management. Metsähallitus, Parks & Wildlife Finland. nationalparks.fi, excursionmap.fi

Metsähallitus is a state-owned enterprise that produces environmental services: business activities include a forestry company Metsähallitus Metsätalous Oy, seed production and selling of holiday plots and forest estates and public administration duties and services under Parks & Wildlife Finland (P&WF) -unit. State owned lands and waters covers an area over 12 million hectares - one third of Finland's total area. Parks & Wildlife Finland manages protected areas and is responsible for services in the fields of: nature conservation, outdoor recreation, sustainable game and fisheries.

Parks & Wildlife Finland provides basic services for hikers so that as many people as possible can enjoy nature and the impacts it has on wellbeing. Recreation and nature tourism is growing focusing on National Parks, P&WF manage the protected areas focusing on sustainable use. Management planning at different levels is a tool to reconcile interests and ensure sustainability in future use of the planning area. Planning contains zoning, infrastructure like trails and fireplaces and more exact planning signposts and information boards. Implementing sustainable tourism in protected areas consists of plans for sustainable nature tourism, including indicators and limits of acceptable change (LAC), Cooperation agreements with enterprises operating in or adjacent to the national parks, careful management of trails and effective information and supervision.

There were 9,410,600 visits in all Finnish National Parks, state owned hiking areas, historical sites, visitor centres and other popular destinations in 2022. In most popular area, Pallas-Yllästunturi National park, had 595 000 visits. Parks & Wildlife Finland maintained 7,000 km of trails and ca. 3,000 campfire sites. 600 km and 192 sites in Fell-Lapland area (Pallas-Yllästunturi, Kilpisjärvi, wilderness areas), 99 of them in Pallas-Yllästunturi NP.

According to the research studies made in Pallas-Yllästunturi NP, hiking trails are starting to widen fast after 10-15 000 hikers in a summer depending on ground moisture, slope and habitat (open or forested). When trail's heavily used, most effective solution for management are building gravel surface or wooden / steel duckboard in moist habitat. Totally 18,6% of Finnish summertrails are endured by gravel, wood or steel and 20,3% in Fell-Lapland area.

MTB-Bikers are allowed to use maintained official summer hiking trails in National Parks. Proportion of bikers was possibly as much as 1/3 or more of visits in Pallas-Yllästunturi in 2022, based on proportional share of 8 counters in special trails. MTB boom change the definition of daytrip. Traditional 5 km change to 30 km and need for endurance work grew heavily. In Pallas-Yllästunturi NP 5% of visitors were disturbed (Heavily or pretty much 1 or 2 in scale 1-5) by others in 2016. In 2021 visitor survey proportion was 9%. Not all feedback is coming when hikers meet bikers.

Parks & Wildlife Finland is managing 1732 bridges, 199 in Fell-Lapland area. Quality controls have been made by local workers after every 5 years for small bridges (less than 5 meters), larger are controlled by contract special companies.

In parking areas / starting points of trails we have 91 information boards around Pallas-Yllästunturi NP and along the trails 446 signposts and 169 special information posts. Big part of sustainable use is

proper toilet management. In Finland P&WF take care of 1274 toilets and along trails in Fell-Lapland 117. In Pallas-Yllästunturi toilet waste management have been a important development project to control and minimize waste going to nature and to control costs and to improve job security.

Hvilken sti fører oss til målet?

Strategier for tilrettelegging i naturområder.

Rune Benonisen. Nasjonalparkforvalter

Rune Benonisen – nasjonalparkforvalter for Reisa nasjonalpark og Kvænangsbotn og Navitdalen landskapsvernområder. Vært NP forvalter siden 2012. Jobbet i Nordreisa kommune 10 år med arbeidsområder arealplanlegging, ansvarlig for flere tilretteleggings- og stedsutviklingsprosjekter og kart/GIS. Jobbet en periode i destinasjonsselskapet Nord-Troms Reiseliv og Troms Reiseliv. Spesiell interesse for besøksforvaltning som fagområde og hatt samarbeid med UIT-NAU i prosjekter om dette.

Som forvalter i Reisa NP har jeg hatt gleden av å samarbeide med Metsähallitus, og har siden 2018 arbeidet sammen om etablering av et grensesamarbeid som vi kaller Haldi grensepark etter Finlands høyeste fjell som ligger på grensen mellom Kåfjord – Enontekiö og Nordreisa. Nordkalottruta og E1 går som en rød tråd gjennom våre områder.

I mitt innlegg vil jeg reflektere rundt forholdet mellom tilrettelegging for aktiviteter i friluft, for enkelthetsskyld omtalt som friluftsliv, og andre ressurser i landskapet som vi ønsker å bevare.

Det er få, om noen, som ikke er enig i at friluftslivet er av det gode, og fører med seg mange goder for den enkelte og samfunnet. For å si det med verdiskapingsterminologi – både sosial, kulturell, miljømessig og økonomisk verdiskaping.

Bruk av natur til friluftsliv skaper noen steder noen utfordringer. På det lokale miljøet for eksempel slitasje eller forstyrrelser på dyreliv, for lokale brukere hvis det blir for mange besøkende eller uønskede endringer i miljø eller samfunn.

Jeg stiller spørsmålet om hvilken strategi vi bør velge for å oppnå en balanse hvor vi bevarer ressursene og samtidig skaper aktiviteter i friluft.

I besøksforvaltningen er det vanskelig å finne den riktige balansen mellom tilrettelegging for friluftsliv og bevaring av ressursene. En årsak kan være at vi i en sektorisert «offentlig forvaltning» har ansvar og mandat for hver vår del i en helhet, og ikke helt lykkes med å samhandle. Satt på spissen selvfølgelig. Men, den ene har gasspedalen, den andre har bremsa. Det er ikke alltid like enkelt når aktørbildet blir komplekst. Noen steder er friluftsliv og naturforvaltning to sider av samme sak – for eksempel i Finland. Det er slik delvis i norsk verneområder også, men ikke fullt ut.

Jeg belyser problematikken gjennom to eksempler fra Nord-Troms. Reisa nasjonalpark som er lite tilrettelagt for bruk og UtiNord Nord – Troms med svært mange tilrettelagte turmål.

Hvordan ivaretas stiene i et konglomerat av planer og overivrige tilretteleggere?

Wenche Pedersen, Senja kommune

Vandring har blitt et populært produkt for reiselivsnæringa, samtidig som det er satsingsområde i et folkehelseperspektiv. Økt bruk av naturen skaper både muligheter og utfordringer som stiller krav til kommunen i forhold til planlegging og forvaltning for bærekraftig utvikling. For å forebygge slitasje og sikre lokal verdiskaping må vi jobbe langsiktig og helhetlig. De kanskje viktigste redskapene for å få til dette er planlegging og samhandling. Måten man legger opp planprosessene på er med på å sikre forankring, medvirkning, og ikke minst samhandling.

Kommunen har mange planer, og stien kan og bør ivaretas i plan på alle nivå. Planforankringen er svært viktig for

- å sette strategisk fokus på temaet besøksforvaltning, hvor stien er et viktig element, og beslutte at dette er noe det skal satses målrettet på gjennom ulike tiltak (kommuneplanens samfunnsdel og sektor-/temaplaner)
- å adressere balansegangen mellom bruk og vern av naturen i arealsammenheng, samt avsette konkrete arealer til ulike formål knyttet til besøksforvaltning - og knytte bestemmelser til formålene (kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner)
- å få satt av ressurser i kommunen til å realisere tiltak, i form av økonomi og personell (kommuneplanens handlingsdel/økonomiplan)

I tillegg til kommunens egne planer, som er forankret i kommunens planstrategi, har Midt-Tromsregionen tradisjon for å utarbeide regionale planer. Regional næringsplan, og Masterplan for reiseliv i Senja-regionen er eksempel på slike planer, hvor regionen stiller seg bak satsinger av felles interesse.

I kommuner med verneområder (nasjonalpark, landskapsvernområder osv.) er det kanskje også andre forvaltningsmyndigheter som utarbeider forvaltningsplaner og besøksstrategier med tiltaksplaner som får konsekvenser for kommunale planer og kommunal forvaltning.

Med alle disse planene på ulike plannivå og hvor ulike instanser står bak, er det viktig å «holde tunga rett i munnen» og sørge for at planene henger sammen. Det er helt nødvendig med god dialog og samhandling mellom alle disse instansene på ulike forvaltningsnivå og mellom virksomheter internt i kommunen, med næringsliv, lag og foreninger og lokalbefolkning for å ivareta den helhetlige tenkinga og sikre målrettet utvikling. «Høyrehånda må vite hva venstrehånda gjør» og roller og ansvar må være avklart. I Senja setter vi sammen styringsgrupper, arbeidsgrupper og team på tvers av virksomheter og deler kunnskap og informasjon, samt avklarer roller og ansvar i forbindelse med utarbeiding av strategier og planer, og gjennomføring av konkrete tiltak (etablering/investering) og drift av tilretteleggingstiltak.

Vi har, med godt resultat, brukt tjenstedesign som metode ved utarbeidelse av besøksstrategi i Fjordgård. Gjennom realisering av strategien vil vi gjøre oss nyttige erfaringer, som vi tar med oss videre til nye prosjekt.

Tradisjonelt har lag og foreninger vært de som har lagt til rette for bruk av naturen, i form av turstier, gjerne med enkel tilrettelegging, skilting, merking, klopping, gapahuk, utedo o.l. Ettersom besøkstallene øker blir belastningen stor enkelte steder, og det blir vanskelig – for ikke å si umulig – for laget som etablerte tiltaket å drifte det på en god måte. Da kommer det gjerne en henvendelse til kommunen om å bistå, eller overta drifta.

En helhetlig plan for besøksforvaltning, hvor det tas stilling til hvor det skal tilrettelegges, og i hvilken grad det skal tilrettelegges, vil gjøre det enklere for kommunen å prioritere og være tydelig overfor lag og foreninger om roller og ansvar for etablering av tiltak, og drift av disse. Det er viktig for kommunen at lag og foreninger fortsatt har et engasjement rundt stien. Selv om det skjer en dreining til at kommunen gjennom helhetlig og langsiktig planlegging tar større ansvar for tilrettelegging og drift, vil involvering av lag og foreninger i planarbeid og prosesser, og ettersyn og drift av stier, toaletter og andre tilretteleggingstiltak fortsatt være aktuelt og helt nødvendig.

Gir differensiert tilrettelegging gode friluftsopplevelser for alle i Ånderdalen nasjonalpark?

Besøksforvaltningens kinderegg:

- ***Å legge til rette for og styre bruken av en nasjonalpark slik at opplevelsen for de besøkende blir best mulig, den lokale verdiskapingen blir størst mulig, forståelsen for vernet økes, og verneverdiene ivaretas.***

Ingve Birkeland, Nasjonalparkforvalter i Ånderdalen nasjonalpark (Cand.scient. Biologi/økologi UIT 2003). Ansatt som nasjonalparkforvalter siden september 2012.

Kontorsted: Sázza- Øverbotn Tranøyveien 1261 9304 Vangsvik, Senja kommune.

Tlf nr: 48 15 22 90 e-post: ingve.birkeland@statsforvalteren.no

På Sti konferansen vil nasjonalparkforvalteren presentere hvordan Ånderdalen nasjonalparkstyre arbeider med differensiert tilrettelegging av stier i nasjonalparken. Hovedpunkter i presentasjonen blir:

- Hvordan nasjonalparkstyret bruker differensiert tilrettelegging for å kanalisere ferdselen og hindre slitasje.
- Hvilke valg nasjonalparkstyret har tatt mhp. tilrettelegging for mennesker med funksjonsnedsettelse.
- Hvordan differensiering og sonering er forankra i forvaltningsplaner/besøksstrategi.
- Hvordan investering og drift av tilretteleggingstiltak finansieres, eventuelle utfordringer med finansiering og drift – og hvordan nasjonalparkstyret løser det.

Rammer og nasjonale føringer

Nasjonalparkstyret forvalter ut ifra rammene som er gitt i verneforskriften og i naturmangfoldloven. Forvaltningsplanen, besøksstrategien og tiltaksplanen er viktige verktøy i forvaltningen av nasjonalparken. I disse kommer det frem hvilke strategiske grep nasjonalparkstyret har tatt for å sikre en god forvaltning av nasjonalparken.

Allemannsretten og Meld. St. 18 (2015–2016) Friluftsliv — Natur som kilde til helse og livskvalitet samt etablering av merkevaren Norges nasjonalparker i 2015, gir også føringer og forventninger på hvordan nasjonalparken skal forvaltes. Det gir også utfordringer bla. når man opplever økt bruk. Da må forvaltningsmyndigheten være «på ballen» og gjerne i forkant gjennom planverk iverksette tiltak for å ivareta verneverdiene.

Økt besøk og stor andel utenlandske besøkende.

Ånderdalen nasjonalpark er en liten nasjonalpark i nasjonal sammenheng. Bruken er konsentrert til enkelte delområder i parken. I 2012 var det årlige besøket estimert å være ca. 2000. I 2022 var besøket mellom 12000-15000 besøkende. I 2016 ble det gjennomført en besøksundersøkelse. 71 % av respondentene var i Ånderdalen for første gang. 62% var utenlandske. Lokalbefolkningen brukte nasjonalparken mest i påsketider og om høsten. Det var middelaldrende/eldre som utgjorde den største andelen besøkende. Liten bruk av familier med barn og unge, de besøkende kom hovedsakelig små grupper på 2-3 personer og det var lite organisert ferdsel (guiding).

Ånderdalen nasjonalparkstyre ønsker å ha en besøksforvaltning hvor man legger til rette for og styre bruken slik at opplevelsen for de besøkende og den lokale verdiskapingen blir størst mulig og at forståelsen av vernet økes og at verneverdiene ivaretas. Nasjonalparkstyret har lagt til grunn en soneforvaltning av nasjonalparken og randsonen. Målet er at alle skal kunne få en god opplevelse av nasjonalparken, selv om man nødvendigvis ikke er inne i selve parken. Nasjonalparkstyret mener at det er fullt mulig å legge til rette for gode opplevelser og verdiskaping innenfor rammene av verneforskriftene. En forutsetning for å få til dette er at vi må ha et godt kunnskapsgrunnlag om brukerne og de naturverdiene som finnes innenfor nasjonalparken generelt og spesielt de sårbare naturverdiene. Særlig om disse er i områder som også har stor betydning for enten næringen, besøkende eller for verneformålet. Nasjonalparkstyret gjennomfører bla. sårbarhetsvurderinger for å ha grunnlag til å gjøre valg mhp lokalisering av tiltak.

Mange interesser- felles budskap og mål

Å ha lokal forankring og ivareta de lokale brukernes interesser er viktig. Dette gir lokalt eierskap, stolthet og bidrar til at nasjonalparken forblir et friluftsområde for de lokale brukerne. Nasjonalparkstyret har et rådgivende utvalg som inviteres til møte/befaring en gang i året. Rådgivende utvalg gir innspill til forvaltningen av nasjonalparken, bla til tiltaksplanen. Det er viktig at vi har samme budskapet om sporløs ferdsel og at vi sammen bygger opp om at vi er på besøk i naturen og at vi derfor har et felles forvalteransvar.

Tiltak

Nasjonalparkstyret har iverksatt tiltak bla med kanalisering av ferdsel, etablering av innfallsporter med universell utforming, etablering av utkikkspunkt og startpunkt. Nasjonalparkstyret har bla. tatt i bruk treklopper og kokosmatt overlagt med furufliis i områder med mye ferdsel. Nasjonalparkstyret prioriterer også å bli god på kommunikasjon og informasjon. Eksempler er temaplakater, stiskilting, brosjyrer og hjemmesider. Dette er også viktige verktøy for å oppnå god besøksforvaltning.

Nasjonalparkstyret gjennomfører effektmåling av de tiltakene som er gjennomført for å se om man har nådd målet om en god besøksforvaltning.

Finansiering

Tiltak i nasjonalparken finansieres gjennom årlige bevilgninger fra Miljødirektoratet. Besøksstrategi og tiltaksplanen legges til grunn for søknaden om midler. Enkelte tiltak kan også søkes finansiert/delfinansiert over andre ordninger som administreres av fylkeskommune, Sametinget, kommunal eller private ordninger. Slik finansiering søkes i hvert enkelt tilfelle der dette er nødvendig. Statskog som grunneier drifter de åpne buene i nasjonalparken og Senja kommune drifter parkeringsplassen ved innfallsporten i Tranøybotn gjennom en avgiftsbelagt brukerbetaling.

*Skoleelever som bidrar med å legge kokosmatter og furuflis på stien i Innfallsporten i Tranøybotn.
Foto: Ingve Birkeland*

Status og videre planer for ferdselsåreprosjektet

Ingunn Limstrand, Miljødirektoratet

Friluftslivets ferdselsårer er en nasjonal satsing med formål å bedre kunnskapsgrunnlaget, øke aktiviteten og fremme friluftslivet i kommunene. Satsningen er forankret i Stortingsmelding 18 (2015–2016) *Friluftsliv – Natur som kilde til helse og livskvalitet* og Handlingsplan for friluftsliv fra 2018. En sentral del av prosjektet er å få kommunene til å lage planer for friluftslivets ferdselsårer for å identifisere, ivareta og utvikle ferdselsårene. Miljødirektoratet har laget en metodikk og veileder for hvordan kommunene kan gå fram for å lage slike planer.

Miljødirektoratet leder prosjektet, i nært samarbeid med fylkeskommunene. Kommunene har den viktigste rollen i arbeidet med å lage planer for friluftslivets ferdselsårer. De står for det praktiske arbeidet med å lage en plan og for gjennomføring av planen.

Målet med planene er å tilrettelegge og sikre et løypenett slik at alle har mulighet til å drive friluftsliv i nærmiljøet så ofte som mulig. Sti- og løypenettet med ledene er viktige for vårt friluftsliv, og det er en klare sammenhenger mellom hvordan de er planlagt og utformet, og hvor mye de blir brukt. Rundturer og turer i naturlige omgivelser er mest attraktive. Avstanden fra bosted til nærmeste turmulighet er også helt avgjørende for utøvelse av friluftsliv i hverdagen. Planene skal bidra til at kommende generasjoner også skal ha gode muligheter for å utøve friluftsliv. Friluftsråd, frivillige lag og foreninger har en viktig rolle i planprosessene slik at disse målene kan nås.

Miljødirektoratets rolle i arbeidet:

- Forvalter tilskuddsmidler til fylkeskommunene
- Drifter nettverk med fylkeskommunene
- Veileder fylker og kommuner
- Utvikler og videreutvikler veiledning og verktøy til arbeidet

Status per 1. mars 2023:

- Alle fylkene er med i prosjektet, med unntak av Oslo kommune.
- Over 140 kommuner arbeider med å oppdatere Turrutebasen
- Over 230 kommuner er med i ferdselsåreprosjektet
- Over 30 kommuner har vedtatt en egen plan for sine ferdselsårer og flere kommer

Samarbeid om turruter gir resultater

Tore Abelvik, Kartverket

Kartlagte turruter har en stor verdi for mange brukere. Verdien er enda større når turrutene er samlet i en nasjonal database. Kartverket forvalter den nasjonale turrutebasen som inneholder fotruter, skiløyper, sykkelruter og ro- og padleruter, totalt over 80 000 km med ruter. Dette er en betydelig mengde data som i lengde tilsvarer 2 ganger jordas omkrets. Det hadde vært en umulig oppgave å kartlegge alle disse turrutene uten et tett samarbeid mellom offentlige etater, fylkeskommunene, kommunene, frilufsorganisasjoner og privatpersoner.

Etter flere år med etterslep er vi nå ajour med innlegging av alle innmeldte ruter. Det betyr at nye innmeldinger blir registrert umiddelbart.

Innholdet i turrutebasen kan sees på www.norgeskart.no under friluftsliv, og kan lastes ned gratis på www.geonorge.no.

Vi oppfordrer alle til å bidra til oppdatering av stier og turruter. Ved registrering i www.rettikartet.no kan du bidra med informasjon som kommer mange andre til nytte. Tilbake får du tilgang til det alle andre har meldt inn.

Stier er tema i mange kartdatasett, men geometrien er nødvendigvis ikke harmonisert mellom de ulike målestokksnivåene. Det kan virke forvirrende når en sti finnes i et datasett, men ikke i et annet. Dette

er noe vi ønsker å gjøre noe med, men er en stor og krevende oppgave. Kartverket har tanker om hvordan dette kan gjøres. Nøkkelen er å bygge videre på det gode samarbeidet vi har.

Klimaendringer som treffer oss

- Hvordan klima- og miljøendringer påvirker stivandring

Halvor Dannevig, Forskningsleder (PhD), Vestlandsforskning

Stivandring er en aktivitet som er både eksponert og påvirkbar for klimaendringer, det merkes allerede i dag. Påvirkningen skjer på flere måter. Mer intens nedbør øker utfordringene knyttet til erosjon. Dette gir allerede i dag økt behov for restaurering av stier, og dette vil bare øke i årene som kommer. Økt gjengroing tar utsikten fra stiene, men enn så lenge skyldes denne gjengroingen først og fremst mindre beitetrykk, selv om tregrensa på sikt sakte kryper oppover fjellet. Naturfarer knyttet til klimaendringene kan øke risikoen ved stivandring – som steinsprang, jordras og flom. Plante-og dyreliv og truede landskapselementer kan bli ekstra utsatt for menneskelig påvirkning som følge av klimaendringer. Ingen ting av det ovennevnte er noen eksistensiell trussel på stivandring, men det vil kreve at vi tilpasser stiene våre og hvordan vi bruker de. Videre er det viktig å understreke at andre endringsdrivere kan ha langt større påvirkning på fremtidens stivandring. Om det er risiko vi er opptatt av vil mengden stivandrere og deres erfaring og kompetanse være viktigere variabler enn klimaendringer isolert.

På konferansen for to år siden presenterte vi resultater fra hvordan hytteverter og fotturister i Jotunheimen opplevde klima- og naturendringer, og i tillegg til mindre snø og is

var sti-erosjon et tema som gikk igjen. Samvirkningen av flere fotturister og mer intens nedbør vil øke utfordringene med vedlikehold av stier i fremtiden, og kunne stille dugnadsinnsatsen som kreves til stivedlikehold ytterligere under press.

I denne presentasjonen vil jeg presentere innsikter innenfor de ulike påvirkningskategoriene nevnt over, basert på et knippe nylig avsluttede og pågående forskningsprosjekter. Dette inkluderer en metode for å identifisere naturområder som er særlig sårbare for samvirkning av klimaendringer og menneskelig påvirkning. Ved å identifisere disse kan kommunene gjøre tiltak i sin arealplanlegging for å hindre at sårbare naturtyper påføres ekstra skade som følge av menneskelig aktivitet. Dette vil også kunne berøre hvordan vi planlegger og etablerer stier. I et nyoppstartet prosjekt, der naturvitere, geologer, samfunnsvitere, redningstenesten og aktører fra reiselivsnringen skal samarbeide, vil vi også se på hvordan klimaendringer påvirker naturfarerelatert risiko ved stivandring. I høyfjellet øker steinsprangfaren som følge av at breer, snø og isfelt smelter bort, samtidig som vi opplever mer intens nedbør. Det mangler imidlertid kunnskap om hvordan utsatte stier kan identifiseres, noe vi vil gjøre i dette prosjektet.

Når flommen treffer stien

Christine Myrseth. Koordinator i Form for natur og friluftsliv Troms

Hva skjer når flommen treffer stien? En sti, en ferdselsåre, en attraksjon, et fristed for de lange tankene, en møteplass og en kulturbærer i ei bygd. Stien rommer mye og langs den, utallige timer dugnadsarbeid og frivillighet som kommer fra et ønske om at folk som ferdes langs den skal ha et tilbud- at den skal være tilgjengelig og en kilde til helse og naturglede. *Elvestien* i Birtavarre som ligger i Kåfjord kommune i Nord-Troms er en sånn sti som ble truffet og i stor grad ødelagt av flom.

I juni 2022 ble Birtavarre rammet av en alvorlig flom forårsaket store skader på og langs en flere km lang elvesti som starter nede ved fjorden og som ender oppe på fjellet. Det er flere gapahuker med bålplasser langs stien, og turen er meget populær blant bygdas folk.

I dette innlegget får du innblikk i omfanget av skader som rammet et tilbud bygget opp på dugnad over flere år, innsikt i hvilken innsats som er lagt ned fra frivilligheten – og hvor vanskelig det kan være når skaden har skjedd. Når reparasjoner skal gjøres og hvem som er ansvarlig for kostnadene- og ikke minst, hvordan fastsetter man verdien av en sti; for både frivillige og ildsjeler, kommunen som planmyndighet, andre involverte aktører og allmennheten som har mistet sin nærtur. Dette innlegget håper å bidra til at flere kan gjøre seg kjent med hva man kan vente seg etter en storflom som rammer friluftslivets infrastruktur- og en diskusjon om hvordan man best sikrer stien mot nettopp naturskade og flom.

Klimatilpasning av stien

ved Ingeborg Wessel Finstad og Siren Skråmestø Juliussen, Den Norske Turistforening

DNT er Norges største friluftslivsorganisasjon med over 300 000 medlemmer og drifter over 22.000 km med T-merkede stier og nesten 5000 km kvista løyper. Konsekvensene av klimaendringene rammer både friluftslivets ferdselsårer og friluftslivets naturgrunnlag. Med bakgrunn i DNT sin betydelige aktivitet innenfor fysisk tilrettelegging for friluftsliv, fra merking av enkle stier, til klopping og større bruprosjekter, presenteres utfordringer og mulige løsninger under et klima med mer intens nedbør, hyppigere jordskred og steinsprang, og strengere krav til sikkerhet.

Å beskytte naturen mot slitasje og lede folk langs traseer som tåler ferdsel og er relativt sikre mot naturfare, krever bedre tilrettelegging enn før. I mange tilfeller krever det også spesialkompetanse, både for utforming og dimensjonering av større tiltak, men også i forbindelse med vurdering og kartlegging av naturfare.

Økt skred- og flomfare kan medføre strengere krav til lokalisering og sikring av stier, - både for å unngå erosjon og skade på naturen og stiene, men og for å unngå ulykker. Flom- og skredhendelser eller opprettelse av nye stier kan også medføre behov og krav om detaljert faresonekartlegging og eventuelt sikringstiltak.

Samtidig øker klimaendringene usikkerheten i planlegging og dimensjonering av tiltak. Det blir vanskeligere å gjennomføre risikovurderinger fordi historiske data ikke lenger er relevant, og naturskaper kan oppstå på steder som tidligere ikke har vært utsatt for det.

Samlet sett er dette dyrt og krevende og medfører behov for mer profesjonalisering, kostbare tiltak og flere frivillige til å utføre dugnadsarbeid. DNT mener staten nå må ta et større ansvar for klimatilpassing av friluftslivet sin infrastruktur. Arbeidet er for omfattende til at det kan overlates til frivilligheten alene.

DNT har derfor foreslått en ny tilskuddsordning som kan bidra til kartlegging, forebyggende arbeid og reparasjoner av stier, som et viktig ledd i arbeidet med klimatilpassing av friluftslivet. Det kan være for eksempel være tilskudd til å bygge flere og høyere bruer i fjellet, reparasjon av gamle bruer, klopping og gangbaner av stadig våtere stier, naturfarekartlegging og omlegging av eldre skredutsatte stier.

Dette må også sees i sammenheng med regjeringens arbeid med en ny stortingsmelding om klimatilpassing. I den forbindelse har DNT sendt følgende innspill:

- Vi ber om at det utarbeides forutsigbare og forholdsmessige retningslinjer for kommunale krav til kartlegging og sikring av naturfare i forbindelse med tilrettelegging av turstier.
- Det må komme på plass offentlige tilskudd over statsbudsjettet eller gjennom spillemidlene til klimatilpassing av friluftslivets infrastruktur.
- Naturbaserte løsninger for klimatilpassing må prioriteres, og vi trenger en sterkere innsats på bevaring av natur som buffer mot klimaendringer

Stiskulen

Snorre Stener, Miljødirektoratet

På oppdrag frå Klima- og miljødepartementet har Miljødirektoratet laga ein rettleiar om praktisk og klimarobust tilrettelegging og opparbeiding av sti.

Utgangspunktet for Stiskulen er at god tilrettelegging og godt vedlikehald av ein sti skjer på premissane til naturen. Hovudregelen i Stiskulen er at du skal ta vare på den stien du har og at ein ikkje skal gjere meir tilrettelegging på stien enn det som er nødvendig. Stiskulen bygger på Statens naturoppsyn sine erfaringar med tilretteleggingstiltak.

Dersom du må gjere tiltak for å reparere ein sti, skal Stiskulen hjelpe deg med å gjere dei gode avgjerdene før ein startar arbeidet på stien. Når du er ferdig med førebuingane og har på plass gode rutinar for vedlikehald, finn du på Stiskulen vegleiing i ulike teknikkar som kan hjelpe deg med å bygge opp stisporet, kanalisere ferdsla og få kontroll på vatnet.

Stiskulen er under stadig utvikling og vi har god kontakt med DNT og FL for å sikre ein god samgang med Merkehåndboka. Miljødirektoratet har som mål at Stiskulen skal være relevant og nyttig for alle som arbeider med stell og vedlikehald og tilrettelegging av sti.

Vintertilrettelegging av stien

Henrik Romsaas, Tromsø kommune.

Hva skjer når stien og turveien som var enkelt farbar blir dekket av snø, is og slaps? Om forventninger og ønsker fra brukere i møte med kommunal driftsvirkelighet og lovverk. Men med en dose løsningsorientert Hakkespettbokisme og noen erfaringer fra Tromsø.

Kyststi Jæren

Øystein Dahle, Jæren Friluftsråd

Kyststi Jæren en 70 km sti langs vakre Jærkysten. Stien går gjennom vernområder, Norges lengste sandstrender, Europas lengste rullesteinstreder, produktivt landbrukslandskap, rike områder på fortidsminner og langs med beite og pauseplasser for fugler.

Det er flere problemstillinger og motstridende interesser nå vi arbeider med å etablere Kyststi Jæren. Det gjelder merking og tilrettelegging i landskapsvernområde, fugleinteresser, beitedyr, ferdsel på beite og friluftsløven, grunneierrettigheter, landbruksområder og andre motsetninger på Jæren i forbindelse med etablering av kyststi.

Statsforvalteren i Rogaland anser det som viktig å tydeliggjøre hvilke aktiviteter som er akseptable i verneområdene og legge til rette for kyststi ved kanaliseringstiltak for å holde folk på én sti, og sette opp relevant informasjon for besøkende. De ønsker å samordne forvaltningen i verneområdene for å legge til rette for en god løsning i forbindelse med plassering av sti langs Jærstrendene.

SNO presiserer at formålet med vernet er å ta vare på landskapet og naturverdiene. Området er først og fremst ikke et rekreasjonsområde, men leveområder for flere sårbare arter. Det er

viktig at en kyststi ikke forringer kvaliteten på området. En ny kyststi vil kunne føre til bruk av mange nye og ulike brukergrupper. Det er plass til alle, men ikke over alt.

Jæren friluftsråd har brukt Strava for å kartlegge dagens bruk av de aktuelle områdene. Resultatene viser at folk er lojale til allerede merkede stier.

Landbruk mener gjerder må til mellom sti og landbruksjord av hensyn til husdyr. Landbruk poengterer at det er viktig at en ikke tar for gitt at sti går på utmarksbeite. At folk tar seg til rette og går over innmark uten å avklare dette med grunneier er et problem. Løse hunder er en økende problemstilling i landbruksområder. Det åpnes for å se på mulige alternativer for å unngå løse hunder i verneområdene i forbindelse med ny sti.

Bru eller klopp – spiller det noen rolle hva det er?

Kristian O. Stoll, Bruansvarlig Brubygger i DNT

DNT er den fremste tilretteleggeren for friluftsliv i Norge, og bruene våre i utmark er mange steder helt avgjørende for friluftslivet – enten man skal gå fra hytte til hytte, på fisketur eller sanke sau. Bruene våre skal være trygge, vakre og være et minst mulig inngrep i naturen, samtidig som det skal være enkelt og greit å eie, bygge og drifte disse bruene.

Bruer er en type bærende konstruksjoner der svikt i konstruksjonen kan ha alvorlige konsekvenser. Videre er bruer søknadspliktige tiltak, de er ofte kostbare, medfører noen naturinngrep og påvirker ferdselen i området i vesentlig grad. I et gjennomregulert samfunn som det norske, er det derfor utarbeidet en rekke forskrifter og standarder som regulerer eierskap, bygging og drift av bruer. Det er likevel forskjellige definisjoner av hva som er ei bru, forskrifter, standarder og løsninger – avhengig av hvilken infrastruktur bruene er en del av. Det er noen krav til bruer på Landbruksveier, andre for jernbanebruer som er forskjellige fra gang- og sykkelbruer på fylkesvei – osv.

Pr i dag er det likevel slik at bruer «i utmark» i stor grad er en «hvit flekk på kartet» når det kommer til forskrifter og standarder. På spørsmål om hvilke regler som gjelder for bruer i utmark svarer Direktoratet for Byggkvalitet: «(..)En bro trenger ikke å være vesentlig mer sikker enn veien til broa, men den bør heller ikke være mindre sikker. Driftssikkerhet og vedlikehold kan til en viss grad gå inn i vurderingene, men når dere velger å tilrettelegge har dere også som tiltakshaver et ansvar for at løsningene som velges er sikre. Man kan derfor ikke velge usikre løsninger ut fra at dette gjør vedlikehold og drift enklere(..)». Dette gir et handlingsrom for å lage enkle, rimelige og lokalt

tilpassede løsninger – samtidig som det blir uklart hvilke krav som gjelder. Ikke minst det grunnleggende spørsmålet om hva som er ei bru, og dermed

I DNTs definisjon for bru er slik: «*Ei bru er en konstruksjon som spenner fra A-b i terrenget, med et spenn på 2m eller mer, og som har et skadepotensiale ved svikt i konstruksjonen*». Dette altså til forskjell fra klopper og gangbaner – mindre konstruksjoner som bidrar til tørre traseer over myr, små bekker og søkk i terrenget – der man blir våt, men ikke alvorlig skadet hvis konstruksjonen svikter.

Definisjonen er viktig fordi den tydeliggjør at gangbaner og liknende ikke er bruer og dermed ikke er underlagt regelverket for bruer.

Samtidig tydeliggjør DNTs definisjon at selv små bruer omfattes av en rekke lover og forskrifter som medfører krav til kompetanse, systematisk oppfølging og dokumentasjon om bruene og arbeidet som gjøres med dem.

For å styrke det juridiske og faglige fundamentet for våre bruer, startet DNT i 2022 et prosjekt for å etablere standarder, håndbøker og kurs som skal regulere og videreutvikle våre bruer og arbeidet med dem.

Hittil har vi laget veileder, sjekklister og kurs i Tilstandsvurdering av bruer, samt håndbok med tilhørende sjekklister for våre sommerhengebruer. De neste publikasjonene som er planlagt er veileder for gjennomføring av bruprosjekter i DNT, mal for Internkontrollsystem for Bruarbeid i DNT, og en samling av ferdig prosjekterte gangbruer med spenn opp til 30m.

- **SI FRA OM DU VIL BIDRA I DETTE ARBEIDET 😊!**

Godt tilgjengelige turer

Helen Adamson, DNT

I 2019, i forbindelse med revisjon av Merkehåndboka, ble begrepet «Godt tilgjengelig» introdusert for å beskrive turruter som har bra tilgjengelighet men som ikke når opp til de høye kravene til universell utforming. Det ble påpekt at informasjon om en turrute hadde universell utforming eller ikke var langt i fra tilstrekkelig, og at mer detaljert informasjon om tilgjengelighet var avgjørende for mange. Med det 3-årige prosjektet «Godt tilgjengelige turer» ønsker DNT og Friluftsrådernes Landsforbund å sikre at alle kan finne turmuligheter uansett funksjonsnivå.

Prosjektets mål er å utvikle et system for registrering og publisering av informasjon om Godt tilgjengelige turer, samt å kartlegge og publisere 1000 Godt tilgjengelige turer fra hele landet på den nasjonale turportalen UT.no. En Godt tilgjengelig tur skal oppfylle de samme kravene til stitype og stigningsgrad som en «grønn» tur, i tillegg til at det skal være informasjon om visse kritiske faktorer knyttet til tilgjengelighet slik at hver enkelt kan vurdere selv om en tur er egnet eller ikke.

Godt tilgjengelige turer kan være aktuelle for et bredt spekter mennesker – både folk som identifiserer som funksjonshemmede og personer med midlertidig eller aldersrelatert reduksjon i funksjonsnivå. Det er viktig for oss at informasjon om tilgjengelighet finnes på samme sted som annen informasjon for turplanlegging, og derfor var UT.no et naturlig valg av plattform.

Vi har identifisert et sett med kritiske faktorer knyttet til tilgjengelighet, basert på innspill fra målgruppen, som man kan filtrere på når man søker etter passende turer. Objektive kriterier gjør at

hver enkelt kan spesifisere hva som er viktig for dem, og dermed gir bedre, mer nyanserte treff enn kategorisering som f.eks. «rullestolvennlig» eller «passer for synshemmede». Eksempler på disse kriteriene er «minimum bredde 90cm», «HC-toalett», «maks stigning 5 grader».

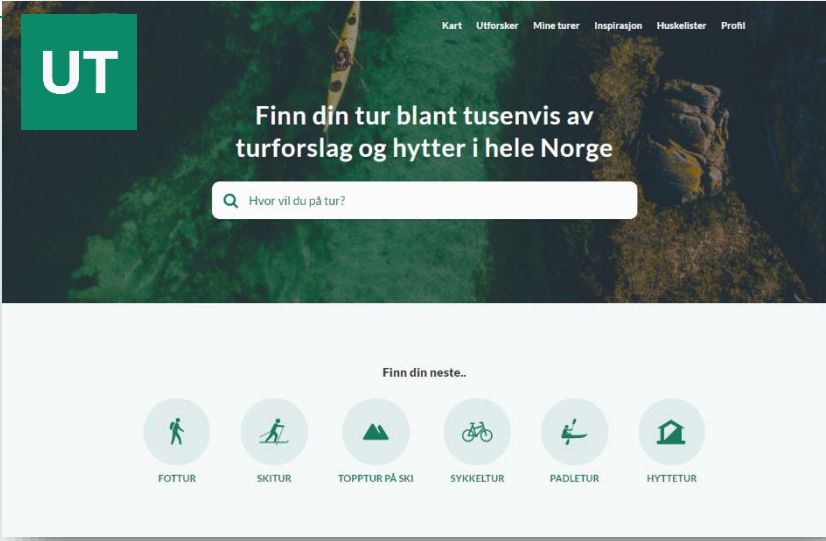
I tillegg skal hvert Godt tilgjengelig turforslag på UT.no inneholde utfyllende informasjon i tekst og bilder, slik at man selv kan bedømme om turen passer eller ikke.

I forbindelse med prosjektet har vi satt i gang utvikling av et nytt, unikt ikon som symboliserer tilgjengelighetsinformasjon. Dette er utformet som en blanding av bokstaven «t» for tilgjengelighet og «i» for informasjon. Symbolet brukes foreløpig i forbindelse med Godt tilgjengelige turer men har klart potensiale for utvidet bruk etter hvert.

«Godt tilgjengelige turer» er finansiert av Stiftelsen Dam, og forprosjektet i 2022 ble støttet av Miljødirektoratet.

UT.no – Obs-varsler som verktøy

Trond Espen Haug. DNT

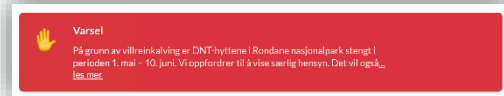
The screenshot shows the UT.no website interface. At the top, there is a navigation menu with links for 'Kart', 'Utforsker', 'Mine turer', 'Inspirasjon', 'Huskelister', and 'Profil'. The main header features the 'UT' logo and the text 'Finn din tur blant tusenvis av turforslag og hytter i hele Norge'. Below this is a search bar with the placeholder text 'Hvor vil du på tur?'. Underneath the search bar, there is a section titled 'Finn din neste..' with six circular icons representing different activities: FOTTUR (hiking), SKITUR (skiing), TOPPTUR PÅ SKI (ski mountaineering), SYKKELTUR (cycling), PADLETUR (canoeing), and HYTTETUR (cabin). At the bottom of the page, there is a summary bar with four items: 'Turforslag 16 000' (with a hiker icon), 'DNT-ruter' (with a red arrow icon), 'Hytter 1 600' (with a cabin icon), and 'Tursmål 10 000' (with a mountain peak icon).

Obs-varsler og verneområder – nytt innhold på UT.no

UT.no er Norges mest brukte portal for turplanlegging. Gjennom god informasjon på UT.no kan en derfor nå ut til veldig mange med råd om hvordan en kan ferdes hensynsfullt i sårbar natur, for eksempel i villrein fjellet. Les mer om nytt innhold på UT.no

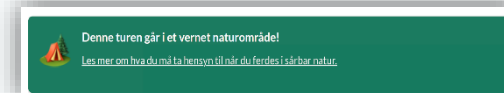
Obs-varsler

Rød boks vises på alle relevante UT-sider for å varsle om enkeltstående eller gjentakende hendelser - f.eks. hekke- og yngleperioder for fugler og dyr eller sikkerhetsutfordringer. Varselet vil vises på alle UT-sider i et avgrenset område, og det lenker videre til en meldingstekst om saken.

Informasjon om verneområder

Grønn boks vises på alle UT-sider der turen eller turmålet går eller befinner seg i et vernet naturområde. Hensikten er å gjøre turfolk oppmerksomme på at turen går i eller innom et verneområde. Boksen lenker videre til en side med informasjon om ferdsel i verneområder.

Det er også opprettet egne UT-sider for landets mer enn 3000 verneområder. De aktuelle verneområdene er synlige som lenker på alle UT-sider med den grønne boksen. På disse sidene er det lenket videre til faktaark for det enkelte verneområdet i naturbase.no.

[Innholdet har blitt utviklet i samarbeid Miljødirektoratet og Statsforvalteren i Innlandet.](#)

UT.no er en tjeneste fra Den Norske Turistforening, i samarbeid med Statskog og Friluftsrådernes Landsforbund.

Betaling for bruk av Norsk natur?

Bente Lier, Norsk Friluftsliv

Allemannsrettens betydning for det norske samfunnet

Retten til ferdsel, opphold og høsting i naturen har dype røtter i vår kulturarv. Retten var tidligere en forutsetning for overlevelse og livsopphold, i dag er den en forutsetning for fritidsbruk av natur, livskvalitet og folkehelse for store deler av befolkningen. Allemannsretten bidrar også til økonomisk utjevning ved å sikre tilgang til et gratis fellesgode.

Allemannsretten har stor verdi for det norske samfunnet, og norsk natur får større verdi for flere ved at det gis gratis tilgang og muligheter for bruk. Nesten alle nordmenn oppgir at de går på tur eller driver en eller annen form for friluftsliv i løpet av året, og friluftsliv er den aktiviteten flest ønsker å gjøre mere av for å bli mer fysisk aktiv. Friluftsliv er derfor, uten sidestykke, Norges desidert største fritidsaktivitet.

Allemannsretten, som fenomen, står sterkt i Norge, både politisk og blant befolkningen. Friluftslivet basert på allemannsretten er nært knyttet til det å være «norsk» og er en viktig del av vår nasjonale historie og identitet, herunder nasjonsbyggingen på 1800-tallet, med løsrivelsen fra Danmark og Sverige.

Begrensninger i allemannsretten

Av hensyn til natur og lokalbefolkningen kan det enkelte steder være behov for tiltak for å unngå eller begrense de negative effektene av ferdsel i natur- og friluftslivsområder. Et [offentlig utvalg for](#)

[reisemålsutvikling](#) og besøksforvaltning i norske kommuner (Reisemålsutvalget) leverer sin NOU til næringsminister Jan Christian Vestre 30. mars.

Overfor utvalget har friluftslivsorganisasjonene understreket at eventuelle begrensninger i allemannsretten kun kan vurderes dersom alle andre relevante virkemidler/tiltak er utprøvd og vi fortsatt står igjen med uløste problemstillinger knyttet til sårbar natur, fare for tap av naturmangfold, eller uholdbar situasjon for lokalbefolkningen. Tiltakene må derfor starte med informasjon, deretter tilrettelegging, så styring eller kanalisering og til slutt, hvis ikke dette er nok, vurdere begrensninger på ferdsel og/eller opphold. Slike begrensninger må i så fall avgrenses i tid og sted til det som er høyst nødvendig. Et eksempel på mulige begrensninger i allemannsretten kan være ferdselsforbud i sårbare perioder for villrein i viktige kalvingsområder, eller ferdselsforbud for å sikre trekkmuligheter mellom ulike deler av villreinområdet.

Allemannsretten og besøksbidrag

I tillegg til at det noen steder er utfordringer med stor slitasje på naturverdier, kulturverdier og lokalsamfunn på grunn av et stort antall besøkende, kan det også være utfordringer med finansiering av nødvendige fellesgoder, som toaletter, parkeringsplasser, tilrettelegging, merking og skilting av stier og løyper.

Friluftslivsorganisasjonene har fremholdt overfor utvalget at det er viktig å finne frem til løsninger som ikke er eller framstår i strid med allemannsretten og gratisprinsippet. I tillegg til ovenstående tiltaksrekkefølge, har organisasjonene når det gjelder gratisprinsippet blant annet understreket at det i spesielle tilfeller og i et spesifikt område innføres betaling for toaletter, avfallshåndtering og parkeringsplasser, skal dette følge selvkostprinsippet. Likeledes at det er et offentlig ansvar å finansiere tilretteleggingstiltak som er nødvendig for å opprettholde allemannsretten i naturområder med stor belastning og at reiselivsnæringen må bidra til finansiering av nødvendige tilretteleggingstiltak i naturområder med stor turistvirksomhet/belastning.

TRYGGE BRUER I UTMARK – Hvordan får vi til det?

Kristian O. Stoll, Bruansvarlig Brubygger i DNT, og Pål Tengedal, nevenyttig Brutilsyn i Troms Turlag

De fleste bruer på stier i Norge er relativt små og enkle konstruksjoner. De er gjerne bygget på dugnad av lokale materialer, og gjør ikke så mye ut av seg ut over å skape en trygg og tørr elvekryssing. Det er mye bra med sånne bruer: De kan ofte bygges med små naturinngrep, de ruver ikke i landskapet, det kreves ikke masse tungtransport og de kan vedlikeholdes med enkle midler.

Samtidig er det sånn at vi har et heftig klima der store snømengder, flom, steinsprang, vind osv lett skader disse små og enkle bruene. Og siden få er på tur i ekstremvær, så er det ofte ingen der når skaden skjer, og dermed kan det fort skje at folk tar i bruk bruer uten å vite at brua er blitt skadet og kanskje ikke er trygg og bruke. Derfor er det meget viktig at vi aktivt jobber for å verne om prinsippet om at folk på tur i utmark har et eget ansvar for egen ferdsel - samtidig som at vi som drifter bruer i utmark gjør det vi kan for å utføre tilstandsvurderinger ofte og raskt utbedrer skader eller stenger farlige bruer. Det første trinnet her er å gjennomføre tilstandsvurderinger. For å gjøre det lettere å gjøre gode tilstandsvurderinger, har DNT nå laget et digitalt kurs i tilstandsvurdering av bruer i utmark, med tilhørende sjekklister. Dette er nå blir tilgjengelig via DNTs foreningsnett.

Svært mange av bruene i utmark har blitt til gjennom godt lokalt samarbeid. Grunneierne på begge sider av elva har stilt tomt til rådighet, skogeieren har stilt opp med materialer, forsvaret har ordnet helikoptertransport, beitelaget og DNT har hatt felles byggedugnad og den lokale skiklubben «ser etter brua» på vinteren.. Hvem eier da den ferdige brua? Hvem har ansvaret for at brua blir tilstandsvurdert

og vedlikeholdt? Særlig etter noen år når ildsjelene som bygget ikke er så involvert lenger.. Dette med uklare eierforhold er en utbredt årsak til manglende oppfølging og vedlikehold av bruer i utmark. Problemstillingen blir viktigere og viktigere å ta tak i etter som beitelagene legges ned samtidig som ekstremværet øker og stadig flere skal på tur. Det er derfor viktig at man sørger for å avtalefeste hvem som skal vedlikeholde bruene på rutenettet – helst bør både bruksrett og vedlikeholdsansvar tinglyses sånn at avtalen står seg på tvers av generasjoner og salg av eiendommer. Hvordan dette konkret bør gjøres, kontraktsforslag osv har DNT utarbeidet maler for og kan bistå sine medlemsforeninger med.

De vanligste årsakene til ulykker med personskade gjelder feil /svikt i gangbane og rekkverk. Det man går på og lener seg på må holde! Har man gangbane, stiger og rekkverk i orden, så er de fleste personskader unngått. De vanligste årsakene til skade på bruene skyldes at bruene er bygget for lave, litt høyere bruer er derfor lurt. Selv om det ikke finnes nasjonale standarder for bruer i utmark, så er det bygget mange flotte og gode bruer landet over. DNT ønsker fremover å lage et nettbibliotek der vi samler ferdig prosjekterte gangbruer for utmark med spenn opp til 30m, sånn at det blir enklere å velge gode løsninger som er både rimelige, pene, solide og enkle og bygge. - Si fra hvis du har en brukonstruksjon eller tre som du mener bør være med i dette biblioteket!

For å kunne fortsette å ha et godt nettverk av stier for fotturister, er det viktig at vi finner frem til gode prosedyrer og rutiner for bygging og vedlikehold av bruer i utmark. Tydelig og klart, men uten at vi etablerer systemer og regelverk som umuliggjør dugnad og lokalt initiativ. Hvem kan gjøre hva på disse bruene? Kompetansekravene er avhengig av hvor komplekse brukonstruksjoner det er snakk om og hvor store konsekvenser et sammenbrudd vil ha. Også her har DNT igangsatt en prosess med å lage et veiledende internkontrollsystem for bygging og drift av bruer på vårt rutenett, og en veileder for gjennomføring av bru prosjekter i DNT der et svært sentralt tema er hva som skal vurderes før man bygger nye bruer i urørt natur.

I tillegg til det arbeidet som er nevnt ovenfor, så har vi akkurat laget en håndbok med tilhørende sjekklister for våre sommerhengebruer og har begynt å arrangere kurs for våre brufolk med utgangspunkt i denne håndboka.

Tilrettelegging av turruter og stier i et samisk perspektiv

Marit Anne Bongo. Sametinget.

Sametinget har ansvar for å påse at samiske interesser blir vurdert ut ifra et helhetlig perspektiv ved planlegging etter plan- og bygningsloven. Et viktig hensyn som skal ivaretas i planlegging etter loven er å sikre naturgrunlaget for samisk kultur, næringsutvikling og samfunnsliv (jf. 3-1). Det er flere forhold som er viktige å ta hensyn til ved planlegging av stier og turruter i samiske områder.

Sametinget har forvaltningsansvar for samiske kulturminner og samisk bygningsvern i hele landet. Samiske kulturminner er spor etter samisk bosetting og tilstedeværelse, de formidler kunnskap om våre forfedres livsvilkår, ressursbruk, trosforestillinger og landskapsbruk. Den samiske kulturarven gir oss kunnskap, identitet og opplevelser og derfor er kulturminner viktige å bevare. Registreringene av samiske kulturminner er fortsatt mangelfulle, noe som gjør at det i store områder ikke er gjort noen dokumentasjon av samiske kulturminner. Derfor utgjør de kjente kulturminnene sannsynligvis kun en liten brøkdel av den totale kulturminnebestanden. Vi anser at det er potensiale for nye funn av hittil ukjente automatisk fredete samiske kulturminner i mange områder. Derfor vil det være viktig å ha gode prosesser i forbindelse med tilrettelegging av turruter og stier i naturen.

Det vil også kunne være andre brukere av områdene som er viktig å ta hensyn til, det kan være samiske utmarksbrukere, reindriftn, beitelag og andre. Sametinget har som mål at natur – og ressursgrunnlaget i samiske områder forvaltes med tanke på å sikre våre kommende generasjoner livsgrunnlag og mulighet til å styrke samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv. Ressursområder og naturmangfold er vesentlige deler av det materielle kulturgrunnlaget for samisk kultur. Det vil derfor være viktig å ta hensyn til og ha tidlig dialog med rettighetshavere og brukere av områdene når en begynner med arbeidet å planlegge stier og turruter.

Sametinget har som mål at samisk språk styrkes og at språket blir en naturlig del av den norske offentligheten. Vi ønsker at det samiske språket tas i bruk i flere sammenhenger på alle plan i samfunnet. Språket er en viktig kulturbærer og identitetsmarkør, og stedsnavn er verdifulle fragmenter av samisk språkarv. Det kulturelle mangfold som framstilles i samiske stedsnavn må komme til syne i alle samiske områder. Ved skilting av stier vil det være naturlig å ha samiske stedsnavn der disse finnes.

Postruta i Finnmark - Stiens kulturarv som kilde til samhold

Frida Marie Omma Jørgensen, doktorgradsstipendiat Naturguiding og bærekraftig reiseliv, UiT Norges arktiske universitet, campus Alta

Postruta mellom Alta og Karasjok har en lang historie om folk og statsmakt i Finnmark. Det var et mål for den danske kongen allerede på 1600-tallet å knytte bedre kontakt med hans administrasjon på Vardøhus, og på den måten holde bedre kontroll på området. Men stien har blitt brukt av lokalbefolkningen lenge før det, både for jakting, sanking, og reindriftn. Ruta ble ansett som sikker ferdselsåre for folk som vandret fra innlandet mot kysten for å få seg arbeid, og besøke familie og venner. I 1789 startet «fjellposten» over Sverige hver 14. dag og fulgte Tornedalen opp til Kautokeino, og videre til Alta. Samiske fjellførere hadde høy tillitt fra offentlige embedsmenn. Det kunne være et utsatt yrke på grunn av ran, værforhold og lange distanser.

Bakteppet for Postruta er et bilde på hvordan vi legger til ulike meninger og fortellinger til stier og steder. Det er interessant å reflektere rundt hvordan man kan oppleve en sti på ulike måter, og hvem som definerer hvilke verdier som skal framheves. Altså er det et maktforhold

i arbeid med stier, både med tanke på identifisering av natur- og kulturverdier og bruksområder. Noen spørsmål vi kan stille oss er; Hva har betydningen og tolkningen av Postruta å si for hvordan vi forholder oss til andre mennesker, dyr og omgivelsene? Hvilke fortellinger finnes det om stien, og på hvordan måte påvirker det valg av tilrettelegging, eller ikke tilrettelegging, for friluftsliv?

De siste årene har DNT Alta og omegn turlag sammen med Riksantikvaren, hatt en prosess med å gi status til Postruta som en av de Historiske vandrerutene i Norge. Det har skjedd gjennom fornyelse av stimerking, skilting, historieformidling og arbeid med lokal forankring på stedene ruta går gjennom. Neste del av prosjektet er å utrede eventuelle tiltak langs Postruta, der Alta og omegn turlag har hatt kommunikasjon med Finnmarkseiendommen (Fefo). En mulighet kan være å sette opp en tradisjonell gamme, kalt goahti på nordsamisk. Det vil være en stor fordel med hensyn til ferdsel og sikkerhet, etter som gammen blir en åpen nødby mellom to av fjellstuene. I tillegg vil det være svært hensiktsmessig med tanke på kulturarv og tilbakeføring av kulturverdier og bruk av landskapet. I dag er Postruta brukt av ulike brukergrupper i naturen, blant annet turgåere, terrengsyklister, naturguider, og reindriftsnæringen. Slik som andre steder har aktørene ulike interesser og behov, men stien kan også bli en arena for samhold og ansvarlig utøvelse av aktiviteter i naturen.

Rörelsearvet: stigar och leder i hållbar och inkluderande kulturarvsförvaltning

Daniel Svensson, Malmö universitet, daniel.svensson@mau.se

Ingen av oss känner alla stigar, men nästan alla känner någon stig. Ändå har deras status och värde inte uppmärksammats i någon större utsträckning inom kulturarvssektorn. Men kanske är det på väg att ändras? Tillsammans med Sverker Sörlin (Kungliga tekniska högskolan) och Katarina Saltzman (Göteborgs universitet) har jag med stöd från Riksantikvarieämbetet i flera år forskat om stigar som ett slags rörelsens kulturarv – ett *rörelsearv*.

Stigar är ett exempel på hur landskap kan brukas varsamt under lång tid med endast mycket små fysiska avtryck. På det viset pekar stigarna bortom förenklade uppdelningar mellan natur och kultur, mot ett mer dynamiskt sätt att se på och förhålla sig till vår livsmiljö. Många har en personlig relation till stigar, och de förknippas med minnen från olika aktiviteter och åldrar. Stigar genomsyrar kulturen, tar plats och inspirerar i konst, musik, litteratur och poesi. På så sätt kan de fungera som ett slags kollektivt minne. De blir kvar, de minns fotstegen och vilka vägval som gjorts av andra som gått före. Samtidigt är det långt ifrån alla stigar som blir kvar. De försvinner för att ingen längre går där, eller för att marken tas i anspråk för andra ändamål.

Kulturarv har historiskt sett främst handlat om det unika och märkvärdiga – som storslagna slott, kyrkor eller monument. Under 1900-talet har gradvis vanligt folks kulturella avtryck allt oftare uppmärksammats, med fåbodar, torp och fattighus som några exempel. Först under de senaste

decennierna har även industrins gruvor, fabriker, kraftverksdammar och andra lämningar fått en tydlig plats inom kulturarvet. "Kulturarv" rymmer numera på ett tydligare sätt än tidigare både det unika och det vanliga, det som anses typiskt. Men stigar har inte riktigt hittat en plats inom kulturarvssektorn, trots att de kanske är bland det mest typiska som finns på våra skogsklädda breddgrader. Vilken potential skulle stigarna kunna ha som kulturarv? Och vad händer med kulturarvsbegreppet om det öppnas för att även inkludera stigar och vandringsleder? Begreppet *rørelsearv* är ett försök att fånga stigarnas flerskiktade karaktär. De är på en och samma gång natur *och* kultur, de är materiella *och* immateriella, historiska *och* samtida. Stigar och leder kan vara ett sätt att ta sig fram till andra kulturminnen, men kanske kan de också förstås som kulturarv i egen rätt?

Ett exempel är Finnskogen i svenska Värmland och norska Hedmark. Här var stigarna den viktigaste förutsättningen för rörelse i väglöst land för de invandrare från nuvarande Finland som med början på 1500-talet bosatte sig i områdets skogsbygder. Stigar behövdes för svedjebruk, boskapsskötsel, jakt, och många andra delar av den skogsfinska vardagen. Det var stigarna som knöt samman de glest utspridda finngårdarna och de bar inte endast människor och djur, de bar också berättelser, seder och kunskaper. I dag är många av stigarna i Finnskogen fortfarande i bruk. En del används fortsatt för jakt, fiske, svamp- och bärplockning. Andra har fått förnyad aktualitet inom turismen, friluftslivet och träningen. Under pandemin blev den fortsatta vikten av att ha tillgång till stigar för rörelse och rekreation uppenbar. Människor har ett behov att röra sig och söker platser för både stillhet och samvaro. Stigarna är en manifestation av detta behov. De förenar oss på samma gång med dem som gått före och dem som ska komma efter. I detta ligger även en hållbarhetsdimension. I den nyligen utgivna antologin *Pathways* (Cambridge: White Horse Press 2022) har vi samlat texter om stigar från en rad olika länder. En gemensam nämnare är att stigar och leder spelar en avgörande roll för förståelsen av platsen och sammanhanget, i Israel eller Indien likväl som i Skandinavien.

Mer om forskningen

Svensson, D.; Saltzman, K. & Sörlin, S. (red.) (2022). *Pathways: Exploring the Routes of a Movement Heritage*. Cambridge: White Horse Press. Fritt tillgänglig: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv2p5zn1t>

Svensson, D., Sörlin, S. & Saltzman, K. (2021). "Pathways to the trail – landscape, walking and heritage in a Scandinavian border region", *Norsk Geografisk Tidsskrift – Norwegian Journal of Geography*, 75:5, 243-255. DOI: 10.1080/00291951.2021.1998216.

<https://doi.org/10.1080/00291951.2021.1998216>

AVSLUTNING

Dag Terje Klarp Solvang, DNT og Morten Dåsnes, FL

Da DNT og FL formaliserte stisamarbeidet i 2014 og arrangerte den første STI-konferansen i 2015, satt vi 8 mål for «Stien 2025». Den gang var det veeldig lenge til 2025, og vi tenkte vi hadde god tid. Nå nærmer 2025 seg med stormskritt. For enkelte mål er vi godt i rute, mens det for andre er langt fram. Dette blir den siste statusrapporten før vi møtes til STI-konferansen i 2026 for sluttrapportering og kanskje setter mål for de neste ti åra.

Men la oss aller først slå fast: Det initiativ som DNT tok til et formalisert stisamarbeid mellom DNT og FL var viktig og riktig. Stien – eller det som i mer formell sammenheng kalles «friluftslivets ferdselsårer» - er friluftslivets viktigste anlegg. Kall det gjerne friluftslivets grunnmur. Det var og er viktig å holde grunnmuren vedlike; rydde vekk søppel, busk og kratt som skjuler den, friske opp maling og utvide den etter hvert som nye generasjoner kommer til. DNT og FL utfyller hverandre godt i dette arbeidet, og forener det beste fra frivillig arbeid og offentlig innsats til stiens beste. Vi kan spille på lag med gode

samarbeidsparter i Norsk Friluftsliv, Miljødirektoratet, Kartverket og Kulturdepartementet. Våre to bautaer i stisamarbeidet er Merkehåndboka og STI-konferansen. Her bygger vi det faglige grunnlaget for å nå målene i «Stien 2025».

1. Ingen har mer enn 500 meter fra bolig til nærmeste sti.

Statistikken viser vel grovt sett stagnasjon, og kanskje er dette mer en visjon vi alltid må holde høyt, enn fullt ut et realistisk mål.

2. Stien er anerkjent som vårt viktigste anlegg for aktivitet og naturopplevelser.

Det målet mener vi faktisk er nådd.

3. Et nett av stier er etablert i nærmiljøet, langs kysten, i skogs- og fjellområder.

Dette målet fikk utrolig viktig drahjelp gjennom regjeringas handlingsplan for friluftsliv. Et av de viktigste tiltakene er at det i kommunene skal planlegges, opparbeides, skiltes og merkes et sammenhengende nettverk av turstier. Vi har hørt om status i registrering av stier og planarbeidet fra Statsråden, Miljødirektoratet og Kartverket på konferansen. Mange skuffer er fylt med flotte planer for friluftsliv. Skal forholdene for friluftsliv bli bedre, må planene realiseres. Vi setter vår lit til at det blir en skikkelig satsing på Norges viktigste anlegg for fysisk aktivitet når regjeringa legger fram sin helhetlige plan for bruk av spillemidler til idrettsformål.

4. Stiene er viktigste ferdselsårene i nærområdene.

Målet er delvis sammenfallende med det forrige. Men her ligger også en ambisjon om å legge til rette for mer gange til de daglige formål, og få til et bedre samarbeid med samferdselsmyndighetene. Vi våger å påstå at dette har vi forstått bedre enn samferdselsmyndighetene. Det trengs flere snarveier i samarbeidet og nærmiljøene.

5. Alle stier er registrert i kartbase.

Gjennom turskiltprosjektet og ferdselsåreprosjektet er turutebasen i ferd med å bli ajourført slik det framgikk av innlegget fra Kartverket. Utfordringene er større når det gjelder alle stiene som ikke er merka og skilta, men vi merker oss interessante signaler fra Kartverket.

6. Lovverket fastslår at ingen sti kan bygges ned uten at det etableres en ny alternativ sti.

Kunnskap om hva som faktisk fins er første steg på vei mot dette krevende målet. På denne konferansen har vi også hatt et interessant innlegg om stiens rettsvern. Kan hende skal vi søke mere hjelp fra advokatfirmaet Holth og Winge i dette arbeidet.

7. Stier er sentralt tema i alle arealplaner.

Gjennom Kartverkets baser og temakart fra arbeidet med kommunenes planer for friluftslivets ferdselsårer, har vi et nødvendig og godt kunnskapsgrunnlag. Det tas nok i varierende grad i bruk når utbyggere kommer med sine planer. Det blir vår jobb i alle høringsuttalelser til planprogram og planer å kreve at stien er tema.

8. Turskiltprosjektet 10 år etter følges opp med storstilt dugnad for vedlikehold av stier med skilt og merking.

Tida er nå inne til å iverksette dette viktige punktet fra sluttprotokollen fra ressursgruppa for Turskiltprosjektet. Det er utrolig viktig for sikkerhet og omdømme at skilt og merking holdes

vedlikehold og ikke står til forfall og forsøpler i naturen. Vi har tatt initiativ overfor Gjensidigestiftelsen, og skal følge opp dette punktet.

Vi synes vi var forutseende og satt fokus på relevante og viktige mål for stien for åtte år siden. Men alt forutså vi ikke. FNs bærekraftsmål, sikkerhet, klimaendringene og naturavtalen er grunnleggende utfordringer som dels med ny og dels forsterka kraft setter premisser også for arbeidet med stier.

Konferansen i 2021 hadde tittelen «Rett sti på rett sted». Det gir viktige føringer for stiarbeidet i overskuelig framtid. Skal vi ivareta bærekraftsmålene i stiarbeidet, må vi alltid vurdere hvor vi skal tilrettelegge stier, hvilken standard de skal ha og hvordan vi skal tilrettelegge dem. Det er ikke bærekraftig å legge til rette for at en alltid kan ferdes tørrskodd i norsk natur. Viktigste – og mest krevende oppgaven – blir å si «nei» de gangene det er riktig: Når vi bør la naturområder ligge urørt, ikke foreta merking, gjøre mindre inngrep eller velge mindre spektakulære løsninger enn entusiastene, reiselivsnæringa eller andre ønsker.

På denne konferansen har vi også tatt opp sikkerhet og de utfordringer som klimaendringene medfører. Dette er problemstillinger det helt sikkert er viktig å komme tilbake til. Vår ambisjon er derfor å arrangere flere STI-konferanser. Norsk Friluftsliv, DNT og FL har, i samråd med Miljødirektoratet, blitt enige om en treårs syklus på de tre store nasjonale friluftslivskonferansene; Landskonferansen, Forskning i friluft og STI-konferansen. Vi ønsker derfor velkommen til neste STI-konferanse i 2026.

DELTAKERLISTE – DELTAKERE, INNLEDERE OG ARRANGØRER

Alexander Risvold	Ishavskysten friluftsråd
Alf Brustad	FNF Troms
Anita Landehagen	Asker Produkt AS
Ann Kristin Hagby	Asker kommune
Anna Kobbeltvedt	Fjordane Friluftsråd
Anne-Mari Planke	DNT
Ann-Jorun Berntsen	Balsfjord og omegn turlag
Arve Renå	Malvik kommune
Atle Betten	Kristiansund og Nordmøre Turistforening
Aud Irene Kittelsen	Vinje Kommune
Bengt Erlend Skjerdal	Nærøyfjorden Verdsarvpark
Bente Lier	Norsk Friluftsliv
Bjarte Solhaug	DNT Oslo og Omegn
Bjørn Godal	Salten friluftsråd

Bjørn Harald Brenna	Vestvågøy kommune
Børge Hemmingsen	Innovasjon Norge Reiseliv
Bård Andreas Lassen	Agder fylkeskommune
Bård Meløe	Vesterålen friluftsråd
Carl Joacim Fensbekk	Tromsø kommune
Chris Bjelke	Gjensidigestiftelsen
Christer Nannestad	Nannestad kommune
Christina Sætre Nygård	Arkeoplan AS
Christine Myrseth	Forum for natur og friluftsliv Troms
Christine Simonsen	Senja kommune
Dag Olav Brækkan	DNT Oslo og Omegn
Dag Terje Klarp Solvang	DNT
Dan Jørgen Sørheim	Bergen og Hordaland Turlag
Daniel Svensson	Malmö universitet
Eigil Kosi Jaren	Trondheim kommune
Eilif Rosnæs	Sogndal kommune
Eivind Høstmark Borge	Troms og Finnmark fylkeskommune
Elin Grete Vatnehol	Ålesund kommune
Endre Juell-Andersen	Grafika AS
Erik Gram Kverneland	Stavanger Turistforening
Erika Brun	Friluftsrådernes Landsforbund
Erlend Falkgjerdet	Midt-Agder Friluftsråd
Erlend Smedshaug	Klima- og miljødepartementet
Espen Barth Eide	Klima- og miljødepartementet
Falke Omdal	Dalane Friluftsråd
Fredrik Holth	Holth og Winge
Frida Marie Omma Jørgensen	UIT
Gitte Welløv Strandlie	Grafika AS
Gudrun Hagen	Bodø kommune
Gunn Helen Segtnan	GV reklame AS
Hanne Flatsetøy	Kristiansund Kommune, Kulturenheten
Hans Erik Lerkelund	Norsk Friluftsliv
Harald Otterstad	Sogndal kommune
Hege Bekken	Nordland fylkeskommune
Hege Husby Talsnes	Miljødirektoratet
Heidi Grete Betten	Miljødirektoratet
Helen Adamson	DNT
Henrik Romsaas	Tromsø kommune
Hilde Ellingsæter	Sunnmøre friluftsråd
Hugo Tingvoll	Nord-Troms Friluftsråd/Finnmark Friluftsråd
Håkon Arild	Tromsø Kommune
Ida Steien Bjerka	Rohkunborri nasjonalpark
Ida Olsrud	Student
Ina Syversen	Valdres friluftsråd
Ingeborg Wessel Finstad	DNT
Inger Løvø Syvertsen	Midt-Agder Friluftsråd

Ingrid Vaagland Stav	Miljødirektoratet
Ingunn Margrethe Limstrand	Miljødirektoratet
Ingve Birkeland	Ånderdalen nasjonalparkstyre
Ingvild Kavli	Viken fylkeskommune
Ingvild Paulsen	Agder fylkeskommune
Iva Klara Vignjevic	DNT Oslo og Omegn
Jan Schrøder	HHT
John Frithjof Fosse	Bergen og Omland Friluftsråd
Jorunn Haugen	Agder fylkeskommune
Jörgen Hellqvist	Ålesund kommune / Kultur og Fritid
Kaisa-Wenche Vivisdatter	Merkeutvalget Troms Turlag
Karen Kalstad Forseth	Tromsø kommune
Karoline Salmila	Stabbursdalen nasjonalparkstyre
Kebel Marin Fleites	Gjensidigestiftelsen
Kersti Kesper	Ryfylke Friluftsråd
Kine Mosheim-Lysfjord	Helgeland friluftsråd
Kristina Dignes	Viken fylkeskommune
Lars Slettom	Nasjonalparkstyret for Skarvan og Roltdalen og Sylan
Lars Østby Nilsen	Fjellguiden Tydal AS
Lin Einarsdotter Olsen	Troms Turlag
Lina Haggard	2286moh
Lina Marie Brathaug Frantzen	Ålesund kommune
Liv Synnøve Hoel	Friluftsrådet Nordmøre og Romsdal
Louise Brunborg-Næss	DNT sentralt
Magne Hestem	Tromsø kommune
Margrete Indahl	GV Reklame
Marie Selboskar Lier	Miljødirektoratet
Marit Anne Bongo	Sámediggi- Sametinget
Marit Frogum	Skjervøy Kommune
Marius Austeen	Trondheim kommune - enhet for idrett og friluftsliv
Marius Saunders	Midtre Hålogaland friluftsråd
Maylinn Stomperud	Den Norske Turistforening
Morten Dåsnes	Friluftsrådernes Landsforbund, arrangør
Nils Flakstad	Kartverket
Nils Thorsen	Vestby Turlag DNT Oslo og Omegn
Nils Aal	Statskog SF
Nils-Yngve Berg	Miljødirektoratet
Oddveig Bredesen	Trøndelag fylkeskommune
Ola Arnfinn Loe	Meløy kommune
Ola Fremo	Friluftsrådet Nordmøre og Romsdal
Ole-Jakob Kvalshaug	Lofotodden nasjonalpark
Pekka Sulkava	Metsähallitus
Per Gunnar Østeraas	Trondhjems Turistforening
Per Inge Storvik	Kristiansund kommune Kulturenheten
Pernille Sandemose	Grimstad kommune
Peter Andresen	Lofoten friluftsråd

Petter Jensen	Møre og Romsdal fylkeskommune
Pål H Høyberg	Sunnmøre Friluftsråd
Pål Tengedal	Troms Turlag
Reidar Eilertsen-Wassnes	Kvæningen Frivilligsentral/Kvæningen kommune
Richard Kolberg	Trøndelag fylkeskommune
Rune Benonisen	Nasjonalparkstyret for Reisa nasjonalpark og verneområdestyret for Kvænangsbotn og Navitdalen
Siren Juliussen	Den Norske Turistforening
Snorre Stener	Miljødirektoratet
Steinar Haugen	Skaun kommune
Steinar Nes	Sogndal kommune/friluftsråd
Stein-Roar F. Slotterøy	Dalane Friluftsråd
Tine Marie Valbjørn Hagelin	Ishavskysten friluftsråd
Tom Eirik Ness	Hammerfest kommune
Tonje Midttun	Midt-Troms Friluftsråd
Tore Abelvik	Kartverket
Torgeir Nergaard Berg	DNT
Toril Skoglund	Ishavskysten friluftsråd
Torill Refsdal Aase	Bergen og Hordaland Turlag
Tove Amundsen Fuglem	Midt-Troms friluftsråd
Tove Solvang	Nordland fylkeskommune
Trine Henriksen	Karlsøy kommune
Trond Espen Haug	DNT
Trond Glesaaen	Norges Padleforbund/Norsk Friluftsliv
Trond Johanson	Kristiansand kommune
Trond Magnussen	Grafika AS
Wenche Pedersen	Senja kommune
Øystein Dahle	Jæren friluftsråd
Øyvind Løkke Vie	Gode idrettsanlegg, NTNU Senter for idrettsanlegg og teknologi
Åsmund Ertshus Mathisen	Bergen kommune, Bymiljøetaten

STIKONFERANSEN 2023

Møteplassen for alle som arbeider med stier!

Foto for- og bakside: Tine Marie Hagelin

MÅL FOR KONFERANSEN

- ◆ Sette stien på dagsorden, styrke faglig grunnlag og forståelse
- ◆ Øke oppmerksomheten om forståelsen for stiens betydning
 - ◆ Styrke samarbeidet mellom alle som ha ansvar for stier
- ◆ Sette fokus på stiens rettsgrunnlag og hvordan ivareta stien i plansammenheng
 - ◆ Løfte fram klimatilpasninger og sikkerhet langs turrutene

Takk for din deltakelse og til alle bidragsytere!

Stikonferansen

Stiens rettsvern

Tromsø 2023

HOLTH & WINGE

Fredrik Holth

www.holthogwinge.no

Kort om oss

- Holth & Winge ble stiftet høsten 2021.
- Vi ønsker å:
 - Styrke kunnskapsnivået i forvaltningen.
 - Bidra til at beslutninger om arealbruk bygger på korrekt forståelse av jussen.
 - hjelpe forvaltningen til å treffe beslutninger som på kort og lang sikt bidrar til bærekraftig klima- og naturforvaltning.
- Dette får vi til ved å tilby:
 - Juridiske utredninger.
 - Kurs og forelesninger innen plan- og bygningsrett, samt en rekke andre rettsområder.

Juridiske utredninger

Bærekraftig arealbruk innenfor rammen av lokalt selvstyre

Trond Simensen*, Nikolai Winge*, Fredrik Holth*, Erik Stange*, David N. Barton* og Gro Sandkjær Hanssen*

*Tilleggsrettshøgskole
*Norsk institutt for naturforskning
*Holth & Winge AS

Allmennhetens tilgang til regulerte områder i byer og tettsteder

En utredning av forekomst, virkninger og juridisk grunnlag

Utarbeidet for Kommunal- og moderniseringsdepartementet, mars 2021

oslo**economics**

Tilsyn og uavhengig kontroll i plan- og bygningsloven

Utarbeidet for Kommunal- og distriktsdepartementet

Hva er årsakene til forskjeller i kommunale plan- og byggesaksgebyrer?
All del gjennomført i Høsten 16. rapporten vedlegg

HOLTH & WINGE

Juridisk utredning for Klimautvalget 2050

EVALUERING AV LOV- OG DRØRSKRIFTSENDRINGER 2017/2018

DET KONGELIGE KOMMUNAL OG MODERNISERINGSDEPARTEMENTET

Prop. 149 L
(2015-2016)

OSLOMET

NIBR-rapport 2020:17

BY- OG REGIONFORSKNINGSINSTITUTTET NIBR Bedre samordning mellom plan- og bygningsloven og sektorlovgivningen

Sigrød Stokstad, Gro Sandkjær Hanssen, Fredrik Holth, Eivind Junker og Nikolai Winge

OSLO METROPOLITAN UNIVERSITY
STORBYUNIVERSITETET

Arkitektonisk kvalitet i plan- og byggesak

Utarbeidet for Kommunal- og distriktsdepartementet

oslo**economics** | HOLTH & WINGE | 1-1-13

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Veileder for beregning av selvkost og gebyrforskrift i byggesaker

Dispensasjoner fra arealplaner etter plan- og bygningsloven

En analyse av årsaker til at det søkes om og innvilges mange dispensasjoner, samt forslag til tiltak

OPPFØRINGSLOV, KOMMUNAL OG DISTRIKTSDEPARTEMENTET
DATO: 23/12 2022
DOCUMENTKODE: 10043824

HOLTH & WINGE Multiconsult

HOLTH & WINGE

Stiens rettsvern

Etterlyses: Vern av utryddingstruede snarveier

Utbygging spiser opp stiene. I tettbygde strøk svekkes allemannsretten til fri ferdsel.

Allemannsretten forbindes gjerne med naturområder. Men for mange er den viktigste formen for fri ferdsel i hverdagen å kunne ta seg frem i asfalterte strøk, ofte på små passasjer mellom bygninger og gjennom anleggsområder.

Urban allemannsrett

Utbyggere pålegges ikke uten videre å ta hensyn til om arbeidene ødelegger en ferdselsåre for gående. Friluftsløven fra 1957 har regler om hva det er lov å gjøre på stier, for eksempel å gå til fots, sykle og ri. Løven ble laget under andre samfunnsforhold, og vurderinger fra 1950-tallet er fortsatt god latin. I motsetning til det mange tror, verner ikke loven om selve stien.

SÅRBARE: - Stier er små ferdselsårer og svært sårbare. Det kan ta årevis å etablere dem, men de kan forsvinne på et blunk. Derfor trenger de et bedre rettslig vern, sier stipendiat ved Det juridiske fakultet, Marianne Reusch. (Foto: Colourbox)

Åpner for mer sykling i naturen: Syklister jubler, turfolk bekymret

Regjeringen sier ja til mer terrengsykling i verneområder og nasjonalparker. Markaverner frykter flere konflikter og mer slitasje.

TERRENGSYKLING: Regjeringen vil at det i større grad skal bli lov å sykle på veier, stier og kjørespor i nasjonalparker og landskapsvernområder.

FOTO: CHRISTIAN JENSEN, SYKKELHJULET.NO

Signe Karin Hotvedt
@signekarin
Journalist

Publisert 24. juli 2018 kl. 19:20
Oppdatert 26. juli 2018 kl. 00:00

Artikkelen er flere år gammel.

Stiens rettsvern

- Riksrevisjonen (2006-2007):
«Undersøkelsen viser at arealstatusen og arealutviklingen i Norge på flere områder ikke ivaretar verdier og prinsipper som Stortinget har vektlagt for å sikre en bærekraftig arealdisponering.»
- Fra 1985 til 2005 har areal som er nedbygd økt med 26 prosent.
- Ikke et problem at det bygges mer. Problemet er hvordan det bygges:

Stiens rettsvern

- Strandsonen, vassdragsbeltene, snaufjellet og store sammenhengende naturområder bygges fortsatt ned.
- Dagens «bit for bit»-utbygging har konsekvenser for viktige verdier som friluftsliv, kulturminner og kulturmiljøer, produktive jordressurser og det biologiske mangfoldet.
- Riksrevisjonens kontroll fem år etter; Dokument 3:1 (2011–2012):
 - Det er gjort flere grep for å sikre bærekraft, blant annet vedtakelsen av nml. og pbl. Men:
 - «Etter Riksrevisjonens vurdering er det foreløpig ikke dokumentert vesentlige effekter av tiltakene som er satt inn etter at plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven trådte i kraft 1. juli 2009.»

Aftenposten A-magasinet Oslo Sport Meninger

Vi kan ikke skylde på forurensning eller klimaendringer for at 2752 arter er truet av utryddelse.

NYHETSANALYSE: Ni av ti arter er truet som en direkte følge av hvordan vi bruker Norge.

Stiens rettsvern

- **Friluftsloven § 19. (Forholdet til andre lover)**
- Utøvelse av allemannsretten etter denne lov gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning eller av forskrifter gitt i medhold av lov.

Kan den gode vilje virke mot sin hensikt?

Oppfatninger om at allemannsretten er en del av vår felles kultur, er det vanskelig å være uenig i, skriver kronikkforfatterne. Foto: Gunn Kallestad / NTB

Av Fredrik Møhl (Dokument ved institutt for eiendom og jus, NMBU), Ingrid Wang Larsen (Sjessvaterlekktor, institutt for eiendom og jus, NMBU), Gunnhild Storbekkrønning Sull (ansatt i arbeidsmarkeds, institutt for eiendom og jus, NMBU)

Publisert 11.09.22 10:00

Del

200.000 fotballbaner satt av til hytteutbygging

Det er snart bygget en halv million hytter i Norge og kommunene har satt av areal til en halv million til, ifølge forskere.

HYTTE PÅ HYTTE: På Hafjell står hyttene på rekke og rad.

Vegard Linger Ellefsen
Journalist

Ragnar Lurås
Journalist

Publisert 17. nov. kl. 12:15
Oppdatert 17. nov. kl. 15:01

Stiens rettsvern

Hva truer stiene i 2023?

- Utbygging
- Bruken i seg selv
- Landbruksvirksomhet
- Manglende kunnskap om regelverket (i forvaltningen og blant borgerne)
- Manglende håndheving av de rettsreglene vi har
- Har vi en lovgivning som sikrer forpliktelsene etter naturavtalen?

SYNSPUNKT NATUR DEBATT

Nedbygging av norsk natur

MANGFALD: Hvorfor forsvinner naturmangfoldet? Ifølge forskerne er den desidert største grunnen det som betegnes som arealendringer, som defineres som fysisk ødeleggelse av naturen gjennom menneskelige inngrep som bygging av bolig/hyttefelt, industrielt jordbruk og skogbruk, veier, gruver, energianlegg etc. skriv artikkelforfatteren. Foto: Sigurd Løseth

Av Trond Bendiksen, Sygna

Publisert: 31.01.20 07:42

Del

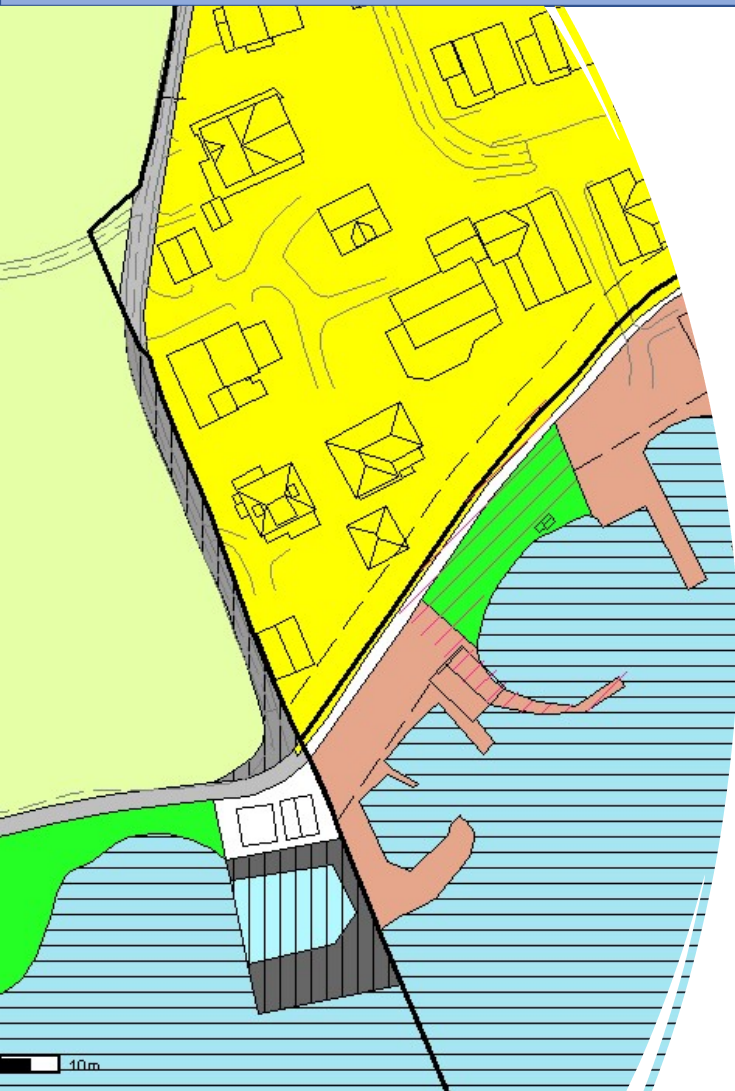
Stiens rettsvern

Barka-saken Rt. 2007 s. 281

- «Det er tilstrekkelig for meg å konstatere at kommunens forutsetning er fortsatt barnehagevirksomhet på eiendommen, og at en slik bruk ikke er forenlig med fri ferdsel i området. Hvorvidt den frie ferdsel eksisterer i medhold av frilufsloven eller vil være et resultat av reguleringsplanens gjennomføring, er i denne sammenhengen uten betydning.»
- Et meget vidt rettslig handlingsrom for å sikre stier i arealplaner:
 - Arealformål
 - Hensynsoner
 - Retningslinjer
 - Bestemmelser/rekkefølgekrav

HOLTH & WINGE

Stiens rettsvern

- Ikkje «spesieIt viktig» for fugl og vilt

JURØRT NATUR

**lytteveigar på Søra-
en beskriv eit rikt
byvilt. Konsulentfir-
ma slår fast at området
ikkje er spesielt viktig
for hjortedyr og stor-
fugl. Kven har rett?**

AVA SVAR:
reguleringer

Hjelpe Rustand i området reagerer på denne plananden. – Kva for vurdering ligg til grunn? Har dei snakka med dyra? Me sann har vore beredde på å stå stille til kva som er det er rikt og variert fugle- og dyreliv i området. Du finn både rype, snefnug og snefnug, snø, rev, og rype og øg og høve. Tattarar berer også i området, berer Astri Waaler Kaas.

HP er i vurdering

Ogdu Morten Ternig reagere. Familien hans har hatt ukke- skaper. Hovordi byviltve- lide AS med Hjelpe Rustand i sjansen har planar om eit nytt område på Sørøen i Gol. Et oppdrag for det har konsul- tentfirmaet HP utarbeidd ein rapport om naturvernplanen til planområdet. Rustand, som er ein bok utbyggingsselskap, er ein av eigarane i HP. I rapporten om naturvern- plan så HP fast at «dei øg, rype og øg og høve» er eit område ikkje spesielt viktig.

Reguleringane i området re- gere på denne planen. – Det er ein ganske god på- stand. Det tyder på at det ikkje er veldig mykje undersøking som blir gjort, seier Ter- nig. Hellingstien har kontakt- ta HP for å spørje kva dei legg i planen. Anslagsleggar Ternig Rustand har vorte på- ei post. – Når me gjennomgår fakta- grunlaget ved å sjå på ekse- mplaradoffinlege karttegnar, og dei fin nokre reguleringar innande planområdet, så ser me ikkje planområdet som meir eller mindre viktig om til- mange område i stater plan- området. Slike han.

Det offentlege kartmateria- lette han viser til er Naturba- n, Arntsbanken og Kilden. NIBU. HP er ikkje på ver- fering i området før rapporten vart utgitt.

– Eg trur ikkje me har nokon berørt til å seie Rustand å ikkje vurdert som nandsen. I

gjer ytterlegare registreringar eller oppføring, seier Rustand. – Utbyggje har lukt til HP. Ikkje Ternig og Waaler Kaas pekar på utbyggje sin lukt til HP, som har vurdert natur- vernplanen. Hellingstien har spurt Gol kommune om berdet det stiller seg til dette.

Latst utbyggingsselskapa, Hanne Cecilie Nes, vantar at det offentlege kartgrunnlaget, data- laene og registreringar er litt for alle. Det er derfor ønskt for kommunen å beredde det konsulerane berer av doku- mentasjon, som har også blitt opplyst om at HP er kjøpt opp av ein svensk selskap.

Men på anstaden til HP vilde framleie Hjelpe Rustand som grunder og ein av eiga- rane. Han er også involvert i styret til Ennave.

– Eg trur ikkje me har nokon berørt til å seie Rustand å bruke eit selskap som spelar har

Oppnar for 150 bytter i vest larting

Hjelpe Rustand. Han har ikkje sagt på eller spørsmål.

Kalla inn til svinging

Det er vassig praksis at kom- munitetsmanna berer offentlege kartmaterie så dei skal utføre slike oppdrag, seier Hanne Cecilie Nes.

– Når trage er de på at områ- det vil vere spesielt viktig for fugl og øg og høve same storfugl og

– Når rapporten til HP har blaktare med at område ikkje er spesielt viktig for øg, rype og øg og høve så er det hauset på de opplysnegane HP finn i ut- ferdige bear. Kommune ha undersøkte dette med bak grunn i sine rapporter. Men me vil samstundes ikkje sei usensd at det berer om eit det finst tilgang på natur i som vil gi øg og høve utbygging same Rustand i ein ei post. Du legg til at kvaliteten på beite områder ikkje er så høge har ei stund vore med det som finst rask.

Det er ferdige forland like markert trekkeveier for hjorte vilt eller spjelkaner for høve fugl i planområdet. Kommu- nen har tatt utgangspunkt i ei egen vilkårsregulering frå 2011 og kartleggje av naturlegheite frå 2017 og statistikkbaserte vil- viltapport frå 1960 når dei ha vurdert området ein vevdi til hjortedyr og storfugl.

- Kan kommunene endre eller oppheve en vedtatt reguleringsplan?
- Gol kommune:

Me har jo ein del grunneigarar som tenkjer på sitt utbyggingsområde som "peng på bok" eller noko dei vil tilgodesjå neste generasjon. Å føre slike område tilbake til landbruks- natur- og friluftformål (LNF) er difor ingen enkel sak.

- Er det relevant at grunneiere anser en reguleringsplan som «penger på bok»?
- Er det ingen enkel sak å tilbakeføre til LNFR?

Stiens rettsvern

- To utfordringer:
 - Har kommunen ressurser og kapasitet?
 - Er det lokalpolitisk vilje til å gjennomføre miljørevisjon av eldre planer?

Hallingdølen 10. september 2022:

«Anne Kari Eriksen fekk temperaturen i vêret med framlegget sitt om å ta ut tre hyttetomter av 60 i planen. Grunngevinga var omsyn til villrein og myr.»

Anne Kari Eriksen (Sp) i Nesbyen kommunestyre.
ARKIVFOTO: ARNE OLE LINDAHL

Uro i kommunestyret i Nesbyen

Ifølge Hallingdølen 31. august blei det høg temperatur i kommunestyret i Nesbyen då reguleringsplanen for Eidalsmarka2 var oppe til behandling. Anne Kari Eriksen fekk temperaturen i vêret med framlegget sitt om å ta ut tre hyttetomter av 60 i planen. Grunngevinga var omsyn til villrein og myr.

Bård Heio (H) brukte hard retorikk og herskertechnik for å få ho inn i flokken. Anne Kari Eriksen fekk verkeleg erfare at det er vanskeleg å vera kjerringa mot strau- men i lokalpolitikken. Påstanden min i Hallingdølen om at lokalpo- litikarar er pressa i utbyggingssa- ker, har også fått god støtte i ein ny rapport som KS har bestilt.

Tittelen på rapporten er «Bære- kraftig arealbruk innefor rammen av lokalt selvstyre».

Rapporten er laga av Holth & Winge, Norsk institutt for natur- forskning og OsloMet. Det blir mel- lom anna vist til ei undersøking som blei gjort i 2018. I denne un- dersøkinga- «EVAPLAN»- viste det seg at naturomsyn ofte tapar

for utbygging og næringsutvikling. Det er fem hovudgrunnar til dette:

1. Natur har svakt rettsvern.
2. Det er uklare grenser for lokalt sjølvstyre i arealplanlegginga.
3. Det er svake kontrollmekanis- mar i arealprosessar.
4. Det er manglande verktoy for vurdering av sumverknadar av arealutviklinga.
5. Det er mangel på kapasitet og kompetanse i kommunane.

Konklusjonen i rapporten er at arealforvaltninga går feil veg i for- hold til vedtatte mål frå Stortinget. Resultatet er store klimautslepp og naturtap. Etter at Regjeringa Sol- berg vengeklypte statsforvaltarane og flytta den viktige planavdelinga

over til Kommunaldepartementet har kommunane i praksis all makt over arealforvaltninga. Det kjem fromme føringsbrev frå statsfor- valtaren, men det påverkar i liten grad lokalpolitikarane.

Nesbyen har bygd mange hytter dei siste åra, og den naturen folk kjem for å oppleve har for ein stor del blitt bygd ned. Nye utbyggingar er klare for vedtak. Då nabo-områ- det til Eidalsmark 2, Botsfjelli i si tid vart bygd ut, vart det sagt «hit og ikkje lenger». Men kommu- nen har ikkje sett nokon blå strek, eller ei definert markagrense, for kor langt i fjellet det kan byggjast. Dette er gløymt for lengst. Den så- kalla fortettinga i Eidalsområdet er kreativ språkføring. Å bygge 60 nye hytter i dette området fører til rasering av området, naturtap og klimautslepp. Kommunen har flei- re planar for vidare hyttebygging. Me får håpe at fleire enn Anne Kari Eriksen tør å stå i stormen og ar- gumentere for natur og klima.

Anne Kari Eriksen fekk verkeleg erfare at det er vanskeleg å vera kjerringa mot strau- men i lokalpolitikken.

Martin Lindal,
Naturvernforbundet i Buskerud

Stiens rettsvern

Friluftsløven § 35 første og andre ledd

§ 35. (Tiltak og inngrepsløyve for å lette ferdsel i utmark)

Kommunen kan varde og merke opp ruter og turstier i utmark, og den kan på bestemte steder bygge klopper eller bruer og sette i verk andre tiltak for å lette ferdselen langs ruter og turstier i utmark.

Kommunen kan gi organisasjoner som har til formål å fremme reise- og friluftsliv, rett til å varde og merke opp ruter og turstier i utmark.

Miljødirektoratets rammeavtale for juss i strandsonen

Tilbud om juridisk bistand til alle kommuner langs indre Oslofjord.

- Bistand til å utrede prinsipielle spørsmål
- Bistand i enkeltsaker
- Kurs

HOLTH & WINGE

S A N D S

The screenshot shows the SANDS website interface. At the top left is a green logo with the letter 'M'. To its right, the text 'ELEKTRONISK SØKNADSSENTER' is displayed. Further right, there is a link 'TRENGER DU HJELP?' and a 'Logg inn' button. The main content area features a large light blue banner with the text 'Tilskudd til kommuner for bedre tilgang til strandsonen langs Oslofjorden'. Below the banner, there are three links: 'Om ordningen', 'Søknadsfrist', and 'Spørsmål og hjelp'.

HOLTH & WINGE

Stiens rettsvern

Oppsummering:

Retten til å gå på stien har et sterkt vern.

Stien har derimot et svakt vern.

I sum

«Terreng-juss»

Takk for meg!